

PROGRAM NAUCZANIA

języka niemieckiego dla początkujących w klasach VII i VIII szkoły podstawowej

1. Informacje ogólne	2
2. Wstęp	2
3. Ogólna koncepcja programu	3
4. Warunki umożliwiające realizację koncepcji programowej	4
5. Cele kształcenia i wychowania	5
6. Zakres tematyki i treści nauczania	8
7. Metodyczne aspekty realizacji programu	15
8. Ocenianie osiągnięć uczniów	33
Bibliografia	41

1. Informacje ogólne

Przedmiot: język niemiecki jako drugi język obcy

Typ szkoły: szkoła podstawowa

Etap nauki: II etap nauki, zakres podstawowy dla uczniów rozpoczynających naukę języka niemieckiego¹

Autor: Paweł Piszczatowski

Paweł Piszczatowski – doktor habilitowany nauk humanistycznych, germanista, wieloletni pracownik naukowy Instytutu Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego, a także autor publikacji z zakresu literaturoznawstwa i dydaktyki języka niemieckiego – prowadzi autorskie wykłady i warsztaty metodyczne dla nauczycieli języka niemieckiego w gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych

2. Wstęp

Realia ery komunikacyjnej stwarzają niespotykane dotychczas w historii możliwości transferu kulturowego, ekonomicznego i intelektualnego, ale stawiają zarazem współczesnego człowieka wobec nowych wyzwań. Jednym z nich jest konieczność przyswojenia sobie podstawowych narzędzi niezbędnych do efektywnej wymiany informacji w warunkach ich globalnej dostępności. Potrzeba nauki języków obcych jest w tym kontekście nieodzownym elementem integralnego rozwoju osobowości intelektualnej młodych ludzi już na wczesnych etapach ich edukacji. Kształcenie w zakresie języków obcych powinno być przy tym realizowane w sposób konsekwentny i zapewniający uczniom systematyczny rozwój ich umiejętności.

Ze zrozumiałych względów najwięcej uwagi poświęca się dziś nauczaniu języka angielskiego, który stanowi we współczesnym świecie najbardziej uniwersalne narzędzie komunikacji. Celem edukacji w wymiarze systemowym nie może być jednak umożliwienie młodemu pokoleniu opanowania tylko jednego języka obcego. Już w tzw. Białej Księdze, dokumencie opublikowanym przez Komisję Europejską w 1995 roku, pada stwierdzenie o potrzebie wspierania wszystkich obywateli Unii Europejskiej w ich staraniach o opanowanie przynajmniej trzech języków europejskich (tj. ojczystego oraz dwóch obcych). Tylko wtedy będą oni mieli realne możliwości uczestniczenia w korzyściach, jakie wynikają ze zintegrowanych struktur politycznych, ekonomicznych i edukacyjnych jednoczącej się Europy.

Wybór języka niemieckiego jako przedmiotu nauczania wydaje się z perspektywy polskiej ze wszech miar naturalny. Jest to nie tylko język o dużym znaczeniu międzynarodowym, lecz przede wszystkim język naszych najbliższych i nieco dalszych sąsiadów, z którymi – pomimo trudnych uwikłań historycznych – Polska rozwija od lat relacje oparte o zasadę partnerstwa i współpracy. W tym sensie jest to dla nas język bardzo bliski, choć należący oczywiście do zupełnie innej grupy językowej. Bliskość ta ma wymiar praktyczny i realizuje się na płaszczyźnie częstych kontaktów osobistych i zawodowych. W wielu regionach naszego kraju kontakty te są absolutną codziennością.

Niemniej język niemiecki pozostaje z reguły drugim językiem obcym, nauczany zazwyczaj w mniejszym wymiarze godzin i w drugiej kolejności, czyli wprowadzanym do szkół na wyższych etapach edukacji – po języku angielskim. Nie umniejsza to bynajmniej potrzeby zachowania zasady konsekwentnego rozwoju kompetencji językowych i dostosowania oferty edukacyjnej do rzeczywistych potrzeb ucznia.

System edukacyjny w Polsce naraża w tym względzie pewnych trudności. Nauczanie języka obcego jest wprawdzie obowiązkowe już od pierwszej klasy szkoły podstawowej, ale sytuacja kadrowa jest co najmniej niezadowolająca. Dotyczy to zarówno języka angielskiego, jak też innych języków nowożytnych, w tym niemieckiego. Często – szczególnie w mniejszych miejscowościach – brakuje wykwalifikowanych nauczycieli języków obcych, a dyrektorzy szkół są zmuszeni

¹ Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej, Dz.U. 2024 poz. 996

dostosowywać ofertę edukacyjną do możliwości kadrowych. Trudno w tych warunkach zapewnić ciągłość nauki języka na kolejnych etapach edukacyjnych. Realia polskich szkół niejednokrotnie każą więc nauczycielom pracować z grupami młodzieży o bardzo zróżnicowanym poziomie opanowania sprawności językowych.

Niniejszy program nauczania ma na celu wyjście naprzeciw realnym potrzebom, jakie rodzą się z takiego stanu rzeczy. Został on pomyślany tak, by zapewnić wszystkim uczestnikom procesu edukacyjnego maksimum komfortu w efektywnym rozwijaniu sprawności językowych na poziomie podstawowym.

Proponowany tu program nauczania uwzględnia założenia zawarte w *Podstawie programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej*² oraz opiera się na wytycznych przyjętych przez Radę Europy w *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie* (wydanie polskie ukazało się w 2003 r. nakładem wydawnictw CODN) i kładzie stosowny nacisk na rozwiniętą w tym dokumencie koncepcję *Europejskiego portfolio językowego*.

Mam nadzieję, że opracowany przeze mnie program nauczania pozwoli wszystkim nauczycielom korzystającym z niego na optymalną organizację ich pracy dydaktycznej.

3. Ogólna koncepcja programu

Nowa *Podstawa programowa*, na której opiera się niniejszy program nauczania, zakłada, że na II etapie edukacyjnym, tj. w VII i VIII klasie szkoły podstawowej, głównym celem kształcenia w zakresie języka obcego jest osiągnięcie poziomu opanowania języka obcego zapewniającego w miarę sprawną komunikację językową w mowie i piśmie oraz lepsze poznanie kultury i spraw życia codziennego krajów, w których używa się nauczanego języka oraz wykorzystanie zajęć z języka obcego do rozwijania wrażliwości międzykulturowej.

Należy pamiętać, że *Podstawa programowa* – w myśl koncepcji integralnego rozwoju intelektualnego ucznia – kładzie nacisk na wykorzystywanie kompetencji w dziedzinie języka obcego do samodzielnego poszukiwania przez uczniów potrzebnych im informacji i materiałów oraz wprowadzenie ich w świat nauki przez poznanie języka, pojęć, twierdzeń i metod właściwych dla wybranych dyscyplin naukowych, w tym w językach obcych, na poziomie umożliwiającym dalsze kształcenie.

Zgodnie z *Europejskim systemem opisu kształcenia językowego* nauczanie na etapie edukacyjnym II.2 przy założeniu, że na naukę języka będzie przeznaczonych łącznie około 120 godzin lekcyjnych, powinno prowadzić do poziomu A1. Przypomnijmy, że osoba posługująca się językiem na tym poziomie rozumie wypowiedzi i często używane wyrażenia w zakresie tematów związanych z życiem codziennym (są to np. bardzo podstawowe informacje dotyczące osoby rozmówcy i jego rodziny, zakupów, otoczenia, pracy). Potrafi porozumiewać się w rutynowych, prostych sytuacjach komunikacyjnych, wymagających jedynie bezpośredniej wymiany zdań na tematy znane i typowe. Potrafi w prosty sposób opisywać swoje pochodzenie i otoczenie, w którym żyje, a także poruszać sprawy związane z najważniejszymi potrzebami życia codziennego³.

Nauczanie języka obcego to jednak nie tylko dążenie do osiągnięcia określonej biegłości językowej. To także wejście w odmienny świat tradycji, wartości i zdobyczy kulturowych. Prezentowany tu program nauczania uwzględnia wszystkie te aspekty, zwracając uwagę na elementy pluralizmu kulturowego stanowiącego jeden z istotnych wyznaczników współczesnej cywilizacji duchowej i promując postawę otwartości na odmienne perspektywy postrzegania świata w dziedzictwie kulturowym narodów posługujących się językiem niemieckim. W tym sensie jest obliczony na daleko idącą integrację celów edukacyjnych i wychowawczych, takich jak rozwijanie ciekawości, szacunku, otwartości i tolerancji wobec innych narodów i kultur, kształtowanie pozytywnego nastawienia do bogactwa, jakie niesie ze sobą wielokulturowość naszego kontynentu, oraz wychowanie w kulturze dialogu i wzajemnego zrozumienia.

² Dz.U. z dnia 24 lutego 2017 r., poz. 306.

³ Por. *Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, 2003, s. 33.

4. Warunki umożliwiające realizację koncepcji programowej

4.1. Uwagi ogólne

Realizacja przedstawionych tu koncepcji programowych będzie możliwa wtedy, gdy zostaną zapewnione optymalne warunki sprzyjające efektywnemu procesowi nauczania. Od strony formalnej są one regulowane przepisami prawa oświatowego, określającymi wymagany poziom kwalifikacji nauczycieli, wymiar godzin, liczebność klas oraz wyznaczającymi ogólną strategię działań dydaktycznych, metodycznych i wychowawczych zgodnych z *Podstawą programową* i z aktualnymi tendencjami w dydaktyce języków obcych.

4.2. Kwalifikacje nauczycieli

Zgodnie z art. 9 Karty nauczyciela, ust. 1 i 2 oraz Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 marca 2009 r. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli niemających wyższego wykształcenia lub ukończonego zakładu kształcenia nauczycieli⁴, kwalifikacje do nauczania języków obcych w szkołach podstawowych ma osoba, która legitymuje się dyplomem ukończenia:

- studiów magisterskich lub zawodowych na kierunku filologia germańska lub lingwistyka stosowana i ma przygotowanie pedagogiczne,
- nauczycielskiego kolegium języków obcych w zakresie języka niemieckiego,
- studiów magisterskich lub wyższych zawodowych na dowolnym kierunku (specjalności) i świadectwem państwowego nauczycielskiego egzaminu z języka niemieckiego stopnia II lub świadectwem znajomości języka niemieckiego w zakresie zaawansowanym lub biegłym, a ponadto ma przygotowanie pedagogiczne.

Oprócz stosownego wykształcenia i starannego przygotowania pedagogicznego nauczyciel powinien mieć pełne kompetencje w zakresie profesjonalnego planowania i sterowania procesem nauczania oraz zdolność analitycznej oceny jego przebiegu. Należy oczekiwać od niego, że będzie śledził najnowsze trendy w dydaktyce języków obcych, a tym samym nieprzerwanie doskonalił swój warsztat zawodowy.

4.3. Liczebność grup językowych

Efektywność nauki języka obcego w dużej mierze zależy od liczebności grupy, w której będą prowadzone zajęcia. Podejście komunikacyjne we współczesnej dydaktyce języków obcych wymaga dużej aktywności uczniów, która jest możliwa tylko w stosunkowo małej grupie. Zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji w sprawie ramowych planów nauczania dla publicznych szkół z 17 marca 2017 obowiązkowe zajęcia z języków obcych nowożytnych mogą być prowadzone w grupie oddziałowej lub międzyoddziałowej liczącej nie więcej niż 24 uczniów. Mimo tego zapisu w ww. rozporządzeniu proponuję, aby liczebność grup nie przekraczała 15 osób.

4.4. Czas realizacji programu

Program jest dostosowany do nauki języka niemieckiego w zakresie podstawowym dla uczniów rozpoczynających naukę od poziomu zerowego przy założeniu, że na jego realizację przeznaczono dwie godziny lekcyjne tygodniowo.

4.5. Materiały dydaktyczne i wyposażenie sal lekcyjnych

Aby zapewnić zrealizowanie założeń niniejszego programu nauczania, jest konieczne odpowiednie wyposażenie pracowni językowych, co jest określone w obligatoryjnych „Warunkach i sposobie realizacji” podstawy programowej dla języków obcych nowożytnych⁵. Niezbędnym narzędziem pracy będzie odtwarzacz płyt kompaktowych, bez którego nie da się

⁴ Dz.U. z dnia 27 marca 2009 r., nr 50, poz. 400.

⁵ Dz.U. z dnia 24 lutego 2017 r. Poz. 356

pracować z nagraniami przeznaczonymi do rozwijania i ćwiczenia sprawności rozumienia tekstu ze słuchu oraz wymowy. Niezbędny będzie także sprzęt wideo i DVD. Nieocenioną pomocą w codziennej pracy okaże się komputer z dostępem do internetu oraz rzutnik multimedialny. Nie tylko uatrakcyjni to zajęcia, lecz także będzie dla uczniów dodatkową stymulacją do samodzielnego poszukiwania wiedzy kulturoznawczej i językowej w zasobach internetowych. Pracownia językowa musi być wyposażona również w tablicę, słowniki, mapy i pomoce wizualne.

5. Cele kształcenia i wychowania

5.1. Cele ogólne i zadania szkoły

Główne cele nauczania języka niemieckiego na etapie edukacji II.2 to, jak wiemy, osiągnięcie przez uczniów umiejętności językowych zapewniających w miarę sprawną komunikację językową oraz lepsze poznanie kultury i spraw życia codziennego krajów niemieckojęzycznych.

Treści nauczania języka obcego na etapie tym mają się ogniskować wokół rozwijania poszczególnych sprawności językowych: rozumienia ze słuchu, mówienia, czytania ze zrozumieniem i pisanie. Powinny służyć stałemu poszerzaniu repertuaru funkcji językowych umożliwiających posługiwanie się danym językiem w sytuacjach życia codziennego i opanowaniu rozwiniętych struktur gramatycznych stosowanych do wyrażania teraźniejszości, przeszłości i przyszłości. Nauka języka obcego na tym etapie powinna się koncentrować na tematyce dobrze znanej uczniom i niewykraczającej poza standardowe sytuacje komunikacyjne. Powinna zarazem tworzyć klimat sprzyjający zainteresowaniu uczniów zagadnieniami realioznawczymi i związanymi z kulturą krajów niemieckiego obszaru językowego. Nie zapominajmy jednak, że nawet minimum kompetencji językowych wymaga od uczniów wejścia w odmienną sferę postrzegania codziennych relacji międzyludzkich i uwarunkowaną społecznie oraz kulturowo specyfikę werbalizacji rzeczy z pozoru banalnych.

Szkoła powinna ze swej strony zapewnić uczniom rzetelną pomoc w rozwijaniu poczucia własnej wartości oraz wiary we własne możliwości między innymi przez pozytywną informację zwrotną, dotyczącą indywidualnych umiejętności językowych.

Niezwykle istotnym zadaniem szkoły wydaje się także stopniowe przygotowywanie uczniów do samodzielności w uczeniu się języków obcych. Jest to zadanie o tyle ważne, że wychodzi naprzeciw wymaganiom współczesnego świata, w którym jedną z podstawowych umiejętności musi być indywidualne i suwerenne rozwijanie własnych kompetencji – nie tylko językowych. Zmieniająca się w zawrotnym tempie rzeczywistość sprawia, że proces uczenia się jest – w większym niż kiedykolwiek stopniu – procesem permanentnym i musi opierać się na mocno ugruntowanych fundamentach w zakresie umiejętności samodzielnego przyswajania wiedzy oraz zdobywania i przetwarzania informacji. Szkoła powinna ponadto dołożyć wszelkich starań, by zapewnić uczniom dostęp do autentycznych materiałów językowych, w miarę możliwości multimedialnych.

W procesie edukacji językowej należy bowiem dążyć do zapewnienia uczniom maksimum kontaktu z językiem obcym w autentycznych kontekstach komunikacyjnych. Ważne w tym względzie jest także zapewnienie uczniom możliwości wykorzystywania znajomości języka przy wykonywaniu projektów zespołowych, w tym także interdyscyplinarnych, oraz wspieranie ich w rozwijaniu postawy ciekawości, otwartości i tolerancji wobec innych kultur.

Specyficzne zadania szkoły w zakresie podnoszenia efektywności procesu uczenia się języków obcych wpisują się w spektrum jej ogólnych zadań w zakresie nauczania, jako że nauka języka obcego stanowi integralny element kompleksowego rozwoju edukacyjnego uczniów.

Do kompetencji kluczowych w podstawie programowej dla szkoły podstawowej należą:

- porozumiewanie się w języku ojczystym,
- porozumiewanie się w językach obcych,
- kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne,
- kompetencje informatyczne,
- umiejętność uczenia się,
- kompetencje społeczne i obywatelskie,
- inicjatywność i przedsiębiorczość,
- świadomość i ekspresja kulturalna.

Nabywanie wszystkich wyżej wymienionych kompetencji powinno odbywać się również podczas zajęć z języka obcego. Z tego powodu na etapie edukacyjnym II.2 należy położyć nacisk m. in. na

- czytanie – umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów;
- umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w językach obcych (w mowie i w piśmie);
- umiejętność sprawnego posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi;
- umiejętność wyszukiwania, selekcjonowania i krytycznej analizy informacji;
- umiejętność rozpoznawania własnych potrzeb edukacyjnych oraz uczenia się;
- umiejętność pracy zespołowej;
- rozwijanie wrażliwości międzykulturowej.

Wyraźnie widać, że te ogólne zapisy *Podstawy programowej* muszą stanowić integralny element także w dydaktyce języka obcego. Można wręcz przyjąć, że doświadczenia edukacyjne w tym zakresie – jako elementy penetracji intelektualnej obszarów z natury odmiennych kulturowo i wymagające konfrontacji z nieznanymi obszarami rzeczywistości – znacznie pomogą uczniom w całościowym wykorzystaniu możliwości oferowanych im przez szkołę.

Wymogi sformułowane w *Europejskim systemie opisu kształcenia językowego* dla poziomu biegłości językowej A1, do którego ma przygotowywać nauczanie języka na podstawie prezentowanego tu programu, pozwalają na uściślenie powyższych celów. Przypomnijmy, że są to:

- rozumienie wypowiedzi i często używanych podstawowych wyrażeń w zakresie tematów związanych z życiem codziennym;
- porozumiewanie się w rutynowych, prostych sytuacjach komunikacyjnych wymagających bezpośredniej wymiany zdań na tematy znane i typowe, prosty opis swojego pochodzenia i otoczenia, w którym się żyje.

Proponowany program nauczania stawia sobie za zadanie prezentację możliwości realizacji tych ogólnych celów w wymiarze szczegółowych celów operacyjnych.

5.2. Cele wychowawcze w nauce języka obcego

Proces edukacji będący z założenia wspieraniem całościowego rozwoju osobowości młodego człowieka nie może ograniczyć się wyłącznie do realizacji praktycznych celów poznawczych. Edukacja to również istotne aspekty wychowawcze wpływające na kształtowanie postaw ucznia wobec otaczającego go świata i ludzi. Jest to istotny element rozwoju osobowości na wszystkich etapach edukacyjnych, zwłaszcza zaś w okresie, kiedy młodzi ludzie wkraczają w trudny etap dojrzewania, przechodzą okres naturalnego buntu przeciwko utrwalonym autorytetom i normom społecznym.

Należy pamiętać, że jest to zarazem okres, w którym młodzież dysponuje olbrzymim potencjałem kreatywności oraz silną potrzebą poszukiwania wzorców i postaw odpowiadających jej postrzeganiu świata. Należy ze wszelkich miar wspierać tę konstruktywną stronę osobowości młodych ludzi w tym wieku oraz uszanować ich autonomię i potrzebę odnalezienia własnej drogi ku pełnej socjalizacji. W młodych ludziach należy szukać tego, co w nich najlepsze, pomagając im samym dotrzeć do tych pokładów ich osobowości, które mają największą wartość. Warto przy tym umiejętnie promować zaciekawienie różnorodnością i bogactwem innych kultur i tradycji oraz przygotowywać uczniów do podejmowania dialogu z przedstawicielami odmiennych sposobów myślenia i widzenia świata.

Zajęcia z języka obcego stwarzają w tym względzie spore możliwości działania. Nauka języka jest zawsze także wejściem w inną kulturę, historię i tradycję. Zainteresowanie uczniów językiem oraz ich stałe postępy w przyswajaniu jego struktur wpłyną korzystnie na ich stosunek do sfery kulturowej związanej z językiem, którego się uczą. Nie należy zapominać, że większość konfliktów i nieporozumień wynika z trudności komunikacyjnych.

W perspektywie pracy wychowawczej nie bez znaczenia jest też ćwiczona na lekcjach języka obcego umiejętność pracy w grupie i współdziałania w ramach większego zespołu dla osiągania wspólnego celu, co pomaga kształtować postawę solidarności i współodpowiedzialności oraz uczy nietłatwej sztuki wypracowywania kompromisu.

5.3. Szczegółowe cele nauczania

Realizacja przedstawionych powyżej zasadniczych celów kształcenia i wychowania wymaga określenia i konsekwentnej realizacji wynikających z nich celów szczegółowych. Powinny one uwzględniać opanowanie wszystkich sprawności językowych na poziomie umożliwiającym podstawową komunikację w języku niemieckim.

Zgodnie z nową *Podstawą programową* i powszechnie przyjętymi standardami dydaktyki języków obcych oznacza to, że na tym poziomie **w ramach sprawności rozumienia ze słuchu uczniowie powinni:**

- reagować na polecenia;
- określać główną myśl wypowiedzi;
- określać intencje nadawcy/autora wypowiedzi;
- określać kontekst wypowiedzi (np. czas, miejsce, uczestników);
- znajdować w wypowiedzi określone informacje;
- rozróżniać formalny i nieformalny styl wypowiedzi.

W ramach sprawności czytania uczniowie powinni:

- określać główną myśl tekstu;
- określać intencje nadawcy/autora tekstu;
- określać kontekst wypowiedzi (np. nadawcę, odbiorcę);
- znajdować w tekście określone informacje;
- rozróżniać formalny i nieformalny styl tekstu.

W ramach sprawności mówienia uczniowie powinni spójnie i logicznie:

- opisywać ludzi, przedmioty, miejsca i zjawiska;
- opowiadać o czynnościach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości;
- przedstawiać intencje i plany na przyszłość;
- przedstawiać upodobania;
- wyrażać swoje opinie;
- wyrażać uczucia i emocje

oraz, reagując na wypowiedzi:

- przedstawiać siebie i inne osoby;
- nawiązywać kontakty towarzyskie; rozpoczynać, prowadzić i kończyć rozmowę;
- podtrzymywać rozmowę w przypadku trudności w jej przebiegu (np. poprosić o wyjaśnienie, powtórzenie, sprecyzowanie; upewnić się, że rozmówca zrozumiał ich wypowiedź);
- uzyskiwać i przekazywać informacje i wyjaśnienia;
- wyrażać swoje opinie, pytać o opinie, zgadzać się lub nie zgadzać się z opiniami;
- wyrażać swoje upodobania, intencje i pragnienia; pytać o upodobania, intencje i pragnienia innych osób;
- składać życzenia, odpowiadać na życzenia;
- zapraszać i odpowiadać na zaproszenie;
- proponować, przyjmować i odrzucać propozycje;
- pytać o pozwolenie, udzielać i odmawiać pozwolenia;
- nakazywać, zakazywać;
- wyrażać prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
- wyrażać uczucia i emocje (np. radość, smutek);
- stosować zwroty i formy grzecznościowe.

oraz

- stosować formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

W ramach sprawności pisania uczniowie powinni w formie prostych wypowiedzi, takich jak:

notatka, ogłoszenie, zaproszenie, życzenia, wiadomość, SMS, e-mail, wpis na blogu, czacie lub forum: spójnie i logicznie

- opisywać ludzi, przedmioty, miejsca i zjawiska;
- opowiadać o czynnościach i wydarzeniach z przeszłości i teraźniejszości;
- przedstawiać intencje i plany na przyszłość;
- przedstawiać upodobania;
- wyrażać swoje opinie;
- wyrażać uczucia i emocje;

oraz, reagując na wypowiedzi w formie, np. wiadomości, SMS-a, e-maila, wpisu na czacie/forum:

- przedstawiać siebie i inne osoby;
- nawiązywać kontakty towarzyskie; rozpoczynać, prowadzić i kończyć rozmowę (np. podczas rozmowy na czacie);
- uzyskiwać i przekazywać informacje i wyjaśnienia (np. wypełniać formularz/ankietę);
- wyrażać swoje opinie, pytać o opinie, zgadzać się lub nie zgadzać się z opiniami;
- wyrażać swoje upodobania, intencje i pragnienia, pytać o upodobania, intencje i pragnienia innych osób;
- składać życzenia i odpowiadać na nie;
- zapraszać i odpowiadając na zaproszenie;
- proponować, przyjmować i odrzucać propozycje;
- pytać o pozwolenie, udzielać i odmawiać pozwolenia;
- nakazywać i zakazywać;
- wyrażać prośbę oraz zgodę lub odmowę spełnienia prośby;
- wyrażać uczucia i emocje (np. radość, smutek);

oraz stosować zwroty i formy grzecznościowe oraz formalny lub nieformalny styl wypowiedzi adekwatnie do sytuacji.

Ponadto uczniowie powinni:

- opanować umiejętność przetwarzania bardzo prostego tekstu ustnie lub pisemnie – przekazywać w języku obcym podstawowe informacje zawarte w materiałach, informacje sformułowane w tym języku obcym oraz przekazywać w języku obcym informacje sformułowane w języku polskim;
- posiadać zarówno podstawową wiedzę o krajach, społeczeństwach i kulturach społeczności, które posługują się danym językiem obcym nowożytnym, oraz o kraju ojczystym, z uwzględnieniem kontekstu lokalnego, europejskiego i globalnego, jak i świadomość związku między kulturą własną i obcą oraz wrażliwość międzykulturową;
- dokonywać samooceny i wykorzystywać techniki samodzielnej pracy nad językiem (np. korzystać ze słownika, poprawiać błędy, notować, stosować mnemotechniki, korzystać z tekstów kultury w języku obcym nowożytnym);
- współdziałać w grupie (np. w lekcyjnych i pozalekcyjnych językowych pracach projektowych);
- korzystać ze źródeł informacji w języku obcym nowożytnym (np. z encyklopedii, mediów), również za pomocą technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- stosować strategie komunikacyjne (np. domyślanie się znaczenia wyrazów z kontekstu, identyfikowanie słów kluczy lub internacjonalizmów) i strategie kompensacyjne, w przypadku gdy nie znają lub nie pamiętają wyrazu (np. upraszczać formy wypowiedzi, wykorzystywać środki niewerbalne);
- posiadać świadomość językową (np. podobieństw i różnic między językami).

6. Zakres tematyki i treści nauczania

6.1. Ogólny zakres tematyki

Zakres tematyki zajęć z języka niemieckiego jako drugiego języka obcego obowiązujący w klasach VII i VIII powinien uwzględniać obszary tematyczne bliskie doświadczeniu, zainteresowaniom i potrzebom uczniów oraz sytuacje komunikacyjne typowe dla podstawowych elementów życia codziennego. Wyznacznikiem w tym względzie może być zestawienie treści nauczania stanowiące podstawę wymagań szczegółowych zawartych w *Podstawie programowej*:

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

- **człowiek** (np. dane personalne, wygląd zewnętrzny, cechy charakteru, rzeczy osobiste, uczucia i emocje, umiejętności i zainteresowania);
- **miejsce zamieszkania** (np. dom i jego okolica, pomieszczenia i wyposażenie domu, prace domowe);
- **edukacja** (np. szkoła i jej pomieszczenia, przedmioty nauczania, uczenie się, przybory szkolne, życie szkoły);
- **praca** (np. popularne zawody, miejsce pracy);
- **życie prywatne** (np. rodzina, znajomi i przyjaciele, czynności życia codziennego, określanie czasu, formy spędzania czasu wolnego, urodziny, święta);
- **żywienie** (np. artykuły spożywcze, posiłki, lokale gastronomiczne);
- **zakupy i usługi** (np. rodzaje sklepów, towary i ich cechy, sprzedawanie i kupowanie, korzystanie z usług);
- **podróżowanie i turystyka** (np. środki transportu i korzystanie z nich, orientacja w terenie, hotel, wycieczki);
- **kultura** (np. uczestnictwo w kulturze, tradycje i zwyczaje);
- **sport** (np. dyscypliny sportu, sprzęt sportowy, obiekty sportowe, uprawianie sportu);
- **zdrowie** (np. samopoczucie, choroby i ich objawy);
- **świat przyrody** (np. pogoda, pory roku, rośliny i zwierzęta, krajobraz).

Przedstawiony tu zakres tematyki jest bardzo obszerny i nie odbiega zasadniczo od standardów wymaganych na etapie edukacji w szkołach ponadpodstawowych oraz na egzaminie maturalnym z języka niemieckiego. Jest więc rzeczą całkowicie oczywistą, że będzie on mógł być zrealizowany jedynie w bardzo podstawowym zakresie umożliwiającym minimum komunikatywności w poszczególnych dziedzinach.

Należy pamiętać, że jednym z celów edukacji na etapie II.2 jest przygotowanie uczniów do efektywnego rozwijania umiejętności i kompetencji językowych na kolejnym etapie edukacji szkolnej.

Należy przyjąć, że sposób przedstawiania poszczególnych zakresów tematycznych powinien opierać się na zasadzie spiralnej. Model ten pozwoli na sukcesywne rozszerzanie wiedzy w danym zakresie w ciągu dwóch lat realizacji programu. Treści zasygnalizowane na wczesnym etapie nauczania, np. dane osobowe potrzebne do prostej autoprezentacji, zostaną rozszerzone i pogłębione w klasach starszych. To całkowicie naturalne, że uczeń klasy ósmej jest w stanie powiedzieć o sobie o wiele więcej niż uczeń klasy siódmej. Natomiast tematyka związana z treściami realioznawczymi oraz wiedzą o kulturze i sztuce nie musi być wprowadzana jako osobny moduł. Ważne jest, by przez cały czas realizacji programu pojawiały się treści z tego zakresu, stosownie do omawianej na danym etapie tematyki. Należy przy tym pamiętać, żeby wiedza z tego zakresu była wprowadzana w sposób zintegrowany z rozwijaniem poszczególnych sprawności językowych.

6.2. Szczegółowy zakres tematyki nauczania oraz funkcje językowe i intencje komunikacyjne poszczególnych kręgów tematycznych

Poniżej prezentuję zestawienie tematyki i funkcji językowych umożliwiających realizowanie określonych intencji komunikacyjnych.

Ogólne zakresy tematyczne	Tematyka szczegółowa	Funkcje językowe / Intencje komunikacyjne
człowiek	dane personalne	– uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat nazwiska, wieku, miejsca zamieszkania itp. – przedstawianie się, reakcja na przedstawienie się innej osoby, przedstawienie osoby trzeciej – rozpoczynanie i kończenie rozmowy: powitanie i pożegnanie – sygnalizowanie braku zrozumienia, prośba o powtórzenie, mówienie wolniej lub głośniej itp. i prośba o przeliterowanie wyrazu (imienia, nazwiska, nazwy miejscowości)

Ogólne zakresy tematyczne	Tematyka szczegółowa	Funkcje językowe / Intencje komunikacyjne
	wygląd zewnętrzny i cechy charakteru	– opisywanie wyglądu osób i cech ich charakteru – uzyskiwanie i udzielanie informacji na ten temat
	uczucia i emocje	– pytanie o stan emocjonalny – wyrażanie i opisywanie pozytywnych i negatywnych stanów emocjonalnych
	umiejętności i zainteresowania	– pytanie o zainteresowania i umiejętności innej osoby – opisywanie własnych zainteresowań i umiejętności
	rzeczy osobiste	– opisywanie podstawowych przedmiotów codziennego użytku – udzielanie i uzyskiwanie informacji na ten temat
miejsce zamieszkania	opis domu i jego okolicy, pomieszczeń domu i ich wyposażenia	– opisywanie przedmiotów i miejsc (dom i jego okolica, rodzaje mieszkań, pomieszczenia i sprzęty oraz ich układ) – udzielanie i uzyskiwanie informacji na ten temat
	prace domowe	– opisywanie podstawowych czynności wykonywanych w gospodarstwie domowym – udzielanie i uzyskiwanie informacji na ten temat
edukacja	przedmioty nauczania i uczenie się	– opisywanie miejsc i czynności związanych z poszczególnymi przedmiotami szkolnymi – wyrażenie prośby o opinię oraz własnych opinii i upodobań
	życie szkoły	– opisywanie wydarzeń z życia szkoły – opisywanie ludzi, miejsc i czynności
	szkoła i jej pomieszczenia	– opisywanie pomieszczeń w szkole i ich wyposażenia – udzielanie i uzyskiwanie informacji na ten temat
	przybory szkolne	– opisywanie podstawowych przedmiotów szkolnych – udzielanie i uzyskiwanie informacji na ten temat
praca	popularne zawody	– pytanie o zawód i udzielanie informacji na ten temat – opisywanie ludzi, miejsc i czynności związanych z różnymi zawodami i ich specyfiką – opisywanie wymarzonego zawodu
	miejsce pracy	– nawiązywanie kontaktu z rozmówcą – pytanie o miejsce pracy i udzielanie informacji na ten temat – opisywanie miejsc i czynności
życie prywatne	rodzina	– pytanie o członków rodziny i udzielanie informacji na ich temat – opisywanie ludzi (cech zewnętrznych, wyglądu, osobowości i charakteru)
	koledzy, przyjaciele i znajomi	– pytanie o znajomość osoby – potwierdzenie i zaprzeczenie znajomości osoby – opisywanie wyglądu i charakteru osoby – wyrażanie uczuć i emocji

Ogólne zakresy tematyczne	Tematyka szczegółowa	Funkcje językowe / Intencje komunikacyjne
	czynności życia codziennego	– opisywanie wydarzeń, osób, miejsc i czynności – określanie czasu – wyrażanie życzeń i preferencji
	formy spędzania czasu wolnego, urodziny, święta, określanie czasu	– pytanie o plany i udzielanie informacji na ich temat – opisywanie wydarzeń, osób, miejsc i czynności – wyrażanie życzeń i preferencji
żywienie	artykuły spożywcze	– opisywanie przedmiotów, miejsc i czynności – wyrażanie upodobań i preferencji
	posiłki	– opisywanie rzeczy i czynności – wyrażanie prośby i podziękowania – określanie czasu i miejsca – wyrażanie opinii, preferencji i upodobań – porównywanie rzeczy ze sobą
	lokale gastronomiczne	– rozpoczynanie rozmowy (z kelnerem, sprzedawcą w barze szybkiej obsługi) – uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat karty dań, cen itd. – wyrażanie prośby i podziękowania
zakupy i usługi	rodzaje sklepów	– opisywanie miejsc, osób i czynności – pytanie i udzielanie informacji
	towary i ich cechy	– opisywanie przedmiotów i czynności – zadawanie pytań i udzielanie informacji – porównywanie przedmiotów
	sprzedawanie i kupowanie	– opisywanie miejsc, osób, przedmiotów i czynności – pytanie i udzielanie informacji – wyrażanie życzeń i preferencji – wyrażanie zainteresowania i dezaprobaty
	korzystanie z usług	– identyfikacja i lokalizacja przedmiotu – nawiązywanie kontaktów i prowadzenie rozmów w typowych sytuacjach związanych z codziennym korzystaniem z usług (poczta, kawiarnia internetowa, zakład fotograficzny itp.)
podróżowanie i turystyka	środki transportu i korzystanie z nich	– udzielanie i uzyskiwanie informacji (kasa biletowa, informacja kolejowa, autobusowa, lotnicza)
	orientacja w terenie	– zadawanie pytań i udzielanie informacji – opis i lokalizacja miejsc oraz kierunków
	hotel	– uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat bazy noclegowej
	wycieczki	– opisywanie miejsc, które warto zwiedzić – uzyskiwanie i udzielanie informacji na ten temat – relacjonowanie wydarzeń związanych ze zwiedzaniem

Ogólne zakresy tematyczne	Tematyka szczegółowa	Funkcje językowe / Intencje komunikacyjne
kultura	uczestnictwo w kulturze	– nawiązywanie kontaktu z rozmówcą oraz udzielanie i uzyskiwanie informacji (kasy biletowe, informacja telefoniczna o repertuarze, koncertach itd.)
	tradycje i zwyczaje	– opisywanie najbardziej popularnych tradycji i zwyczajów związanych z obchodzeniem świąt w Polsce i krajach niemieckojęzycznych
sport	dyscypliny sportu	– opisywanie ludzi, miejsc i czynności związanych z najpopularniejszymi dyscyplinami sportu – udzielanie i uzyskiwanie informacji na temat poszczególnych dyscyplin sportowych
	sprzęt sportowy	– uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat sprzętu sportowego
	obiekty sportowe	– opisywanie podstawowych obiektów sportowych udzielanie i uzyskiwanie informacji na ten temat
	uprawianie sportu	– udzielanie i uzyskiwanie informacji na ten temat uprawiania sportu
zdrowie	samopoczucie	– pytania o samopoczucie i udzielanie informacji na ten temat – wyrażanie radości, zaniepokojenia, dodawanie otuchy
	choroby, ich objawy	– opisywanie czynności i zjawisk dotyczących zdrowia i choroby – rozpoczynanie rozmowy w celu umówienia się na wizytę u lekarza – opisywanie dolegliwości w trakcie wizyty u lekarza
świat przyrody	pogoda, pory roku	– uzyskiwanie i udzielanie informacji na temat pogody – opisywanie zjawisk pogodowych – wyrażanie przypuszczenia
	świat roślin i zwierząt	– opisywanie miejsc występowania roślin i zwierząt (las, podwórko, zoo)
	krajobraz	– opisywanie krajobrazu oraz poszczególnych jego elementów: podstawowe elementy krajobrazu wiejskiego i miejskiego

6.3. Zagadnienia gramatyczne

Prezentacja struktur gramatycznych języka obcego powinna się odbywać w sposób jednoznacznie skorelowany z funkcjami komunikacyjnymi.

Poprawność gramatyczna wypowiedzi – jakkolwiek istotna dla efektywności komunikacji językowej – nie może stanowić celu samego w sobie. Dlatego też, poświęcając stosowną uwagę wprowadzaniu nowych paradygmatów gramatycznych, powinno się zadbać o jak najszerszą ich kontekstualizację w korelacji z podstawowymi sprawnościami językowymi.

Materiał gramatyczny warto wprowadzać w oparciu o zasadę indukcyjną, czyli taką, która pozwoli uczniom samodzielnie – przy uważnym wsparciu nauczyciela – rozpoznać zależności formalne i na ich podstawie sformułować odpowiednią regułę gramatyczną.

Poniższe zestawienie prezentuje zakres wiedzy o strukturach gramatycznych niezbędnych do posługiwania się językiem na poziomie biegłości A1, który odpowiada potrzebom komunikacyjnym uczniów na etapie II.2.

Kategorie gramatyczne	Przykłady
Czasownik	
formy czasowe w stronie czynnej: <i>Präsens, Perfekt</i>	<i>Ich schreibe.</i> <i>Ich habe geschrieben.</i>
czasowniki posiłkowe <i>sein</i> i <i>haben</i>	<i>Ich bin gekommen.</i> <i>Ich habe gesungen.</i>
czasowniki zwrotne	<i>Ich wasche mich.</i> <i>Ich wasche mir die Hände.</i>
czasowniki rozdzielnie i nierozdzielnie złożone	<i>Ich stehe immer um 7.00 Uhr auf.</i> <i>Ich verstehe dich nicht.</i>
formy czasu <i>Präteritum</i> czasowników <i>sein, haben</i> i <i>werden</i>	<i>Ich war krank.</i> <i>Er hatte keine Zeit.</i> <i>Es wurde kalt.</i>
czasowniki modalne w trybie oznajmującym: <i>Präsens</i> i <i>Präteritum</i>	<i>Ich kann dich nicht besuchen.</i> <i>Ich konnte dich nicht besuchen.</i>
formy imiesłowowe czasownika: <i>Partizip II</i>	<i>gemacht, gesungen</i>
tryb rozkazujący	<i>Mach(e) das Fenster zu!</i> <i>Macht das Fenster zu!</i> <i>Machen Sie das Fenster zu!</i>
rekcja wybranych czasowników	<i>denken an</i> (Akk.): <i>Ich habe an dich gedacht.</i> <i>fragen nach</i> (Dat.): <i>Sie hat mich nach dem Weg gefragt.</i> <i>sich freuen auf</i> (Akk.): <i>Ich freue mich auf Weihnachten.</i>
Rzeczownik i rodzajnik	
odmiana rzeczownika przez przypadki (<i>Nom., Akk.</i>)	<i>der Vater, den Vater</i>
tworzenie form liczby mnogiej rzeczownika	<i>die Beispiele, die Studenten, die Fehler, die Kinder, die Bücher,</i> <i>die Väter, die Kinos</i>
użycie rodzajnika określonego, nieokreślonego, użycie rzeczownika bez rodzajnika	<i>Der Hund will spielen.</i> <i>Ich habe einen Hund.</i> <i>Hast du Angst?</i> <i>Ich esse gern Gemüse.</i>
rzeczowniki złożone	<i>der Stundenplan, die Hausfrau</i>
rzeczowniki określające zawód i wykonawcę czynności	<i>die Ärztin, der Skispringer, der Polizist</i>
rzeczowniki tworzone od bezokoliczników	<i>das Essen, das Leben</i>
Przymiotnik	
przymiotnik w funkcji orzecznika	<i>Das Haus ist alt.</i>
regularne i nieregularne stopniowanie przymiotnika	<i>groß – größer – der, die, das größte / am größten</i> <i>gut – besser – der, die, das beste / am besten</i>

Kategorie gramatyczne	Przykłady
przymiotniki w porównaniach	<i>Ich bin genauso alt wie du.</i> <i>Er ist zwei Jahre älter als seine Mitschüler.</i> <i>Sie ist die älteste von uns allen.</i>
Zaimek	
odmiana zaimków osobowych (np. <i>er, wir</i>), wskazujących (np. <i>dieser, der</i>), dzierżawczych (np. <i>unser</i>), zaimka zwrotnego (<i>sich</i>) – Nom., Dat., Akk.	<i>Er mag mich.</i> <i>Den Mann kenne ich nicht.</i> <i>Wohnt sie noch mit ihren Eltern zusammen?</i> <i>Ich freue mich sehr.</i>
zaimki nieosobowe <i>es</i> i <i>man</i>	<i>Es regnet.</i> <i>Es ist sieben Uhr.</i> <i>Man darf hier nicht fotografieren.</i>
zaimki pytające: <i>wann, warum, was, wer, wie, wo, woher, wohin, wem, wen, wie viele, wie weit, wie oft</i>	<i>Was nimmst du?</i> <i>Wie lange dauert der Film?</i>
Liczebnik	
liczebniki główne	<i>eins, sieben, dreihunderteinundzwanzig</i>
Przysłówek	
regularne i nieregularne stopniowanie przysłówków	<i>gern – lieber – am liebsten</i>
przysłówki czasu i miejsca	<i>morgen, bald, dann, endlich, damals, gestern, heute, hier, dort, draußen, drüben, unten, oben, links, rechts</i>
Przyimek	
przyimki z celownikiem: <i>aus, bei, mit, nach, seit, von, zu</i>	<i>aus der Schule, mit dem Auto, seit einem Jahr, zu uns</i>
przyimki z biernikiem: <i>durch, gegen, für, ohne, um, entlang, bis</i>	<i>durch den Park, gegen alle, für mich, ohne ihn</i>
przyimki z celownikiem i biernikiem: <i>an, auf, in, hinter, neben, unter, über, vor, zwischen</i>	<i>Ich stelle das auf den Tisch.</i> <i>Das steht auf dem Tisch.</i>
Składnia	
zдания pojedyncze: oznajmujące, pytające i rozkazujące	<i>Ich spreche Deutsch.</i> <i>Welche Sprachen sprichst du?</i> <i>Sprichst du auch Deutsch?</i> <i>Sprich bitte langsamer!</i>
szyk wyrazów: prosty, przestawny	<i>Ich fahre morgen nach Berlin.</i> <i>Morgen fahre ich nach Berlin.</i>
przeczenia: <i>nein, nicht, kein</i> i ich miejsce w zdaniu	– <i>Hast du den Film schon gesehen?</i> – <i>Nein, den Film habe ich noch nicht gesehen.</i> <i>Das ist kein Problem.</i>
zдания złożone współzrędnie ze spójnikami: <i>aber, denn, oder, und</i>	<i>Ich wollte kommen, aber ich war krank.</i> <i>Sie lernt viel, denn sie hat bald eine Prüfung.</i>

6.4. Zasady pisowni

Podstawa programowa przewiduje, że uczniowie opanują i będą stosować zasady poprawnej pisowni niemieckiej. Należy więc zaznajomić ich z regułami ortograficznymi i zwracać uwagę w szczególności na:

- stosowanie w zapisie języka niemieckiego czterech znaków (*ö, ä, ü* i *ß*) niewystępujących w standardowym alfabecie łacińskim;
- pisanie rzeczowników wielką literą;
- pisownię dyftongów itp.

Ważne jest ponadto, by ćwiczyć korelację zapisu ortograficznego z regułami niemieckiej fonetyki i fleksji.

Trudno oczywiście oczekiwać, że wszyscy uczniowie osiągną po dwuletnim kursie języka umiejętność bezbłędnego pisania. To uda się zapewne tylko niektórym. Niemniej należy zadbać o to, żeby wszyscy uczący się opanowali zasady pisowni na tyle, by ich wypowiedzi pisemne były zrozumiałe i czytelne dla odbiorcy.

7. Metodyczne aspekty realizacji programu

7.1. Uwagi ogólne

Realizacja celów kształcenia stawianych na etapie edukacyjnym omawianym w niniejszym programie, czyli umożliwienie uczniom opanowania języka na poziomie zapewniającym podstawowy stopień zaawansowania komunikacji językowej, wymaga podejścia komunikacyjnego. Dzięki tej koncepcji nauczania uczeń jest wprowadzany bezpośrednio w żywe struktury języka, co pozwala mu na oswojenie się z realnymi kontekstami komunikacyjnymi, z jakimi będzie się spotykał jako użytkownik języka.

Metody pracy oparte na podejściu komunikacyjnym zapewniają ponadto odpowiedni poziom aktywizacji uczniów poprzez włączenie ich w działania współtworzące cały długofalowy proces edukacji językowej. Jej istotnym elementem jest duża liczba zadań realizowanych w parach i małych grupach, co pozwala uczniom na aktywne przyswajanie struktur i reakcji językowych w rzeczywistej interakcji komunikacyjnej.

Kolejnym ważnym aspektem dydaktycznym powinna być odpowiednia prezentacja graficzna treści nauczania i intensywna praca integrująca tekst i obraz. Dla wielu uczniów dysponujących percepcją i pamięcią opartą na bodźcach wzrokowych jest to bezcenna pomoc w opanowywaniu materiału. Należy przy tym pamiętać o zachowaniu równowagi między elementami pracy dydaktycznej odwołującymi się do percepcji wzrokowej i tymi, które wyjdą naprzeciw potrzebom uczniów preferujących style uczenia się wykorzystujące bodźce słuchowe i kinestetyczne.

Istotne jest więc zapewnienie uczącym się odpowiednio dużej ilości materiałów audialnych, co pozwoli im nie tylko ćwiczyć podstawową sprawność słuchania ze zrozumieniem, lecz dla wielu będzie także realną pomocą w przyswajaniu i zapamiętywaniu materiału leksykalnego oraz struktur morfosyntaktycznych.

Warto też zadbać o korelację treści nauczania z aktywnością ruchową uczniów, żeby zapewnić im możliwość uczenia się przez działanie.

Istotnym elementem współczesnej dydaktyki języków obcych jest wreszcie dostęp młodzieży do nowoczesnych mediów elektronicznych, przede wszystkim do internetu. Szkoła musi zadbać o to, by uczniowie mieli możliwość wykorzystywania dostępu do elektronicznych źródeł informacji, bez którego trudno wyobrazić sobie w chwili obecnej nie tylko efektywny proces uczenia się opartego na samodzielnym wyszukiwaniu, selekcjonowaniu i prezentowaniu zasobów wiedzy, lecz także funkcjonowanie w realiach życia codziennego na wszystkich jego płaszczyznach. Wykorzystanie internetu na lekcjach języka obcego zapewni młodzieży stały kontakt z żywym i autentycznym językiem niemieckim i będzie stanowić dodatkową motywację do poznawania jego struktur. Będzie to bardzo cenne zarówno pod względem poznawczym, jak i wychowawczym, ponieważ umożliwi świadome korzystanie z jego zasobów i zwróci uwagę na potencjalne niebezpieczeństwa wirtualnego świata.

Komunikacyjne podejście do nauczania języków obcych zakłada integralne i harmonijne rozwijanie wszystkich podstawowych sprawności językowych, takich jak słuchanie ze zrozumieniem, rozumienie tekstów czytanych, pisanie i mówienie. Istotne jest przy tym, by poszczególne sprawności nie były rozwijane w oderwaniu od pozostałych. Mają one służyć efektywnej interakcji komunikacyjnej oraz sprzyjać rozwojowi kompetencji mediacyjnej i negocjacyjnej.

W opanowaniu kolejnego języka z pewnością przydatne okażą się wiedza i umiejętności nabyte w trakcie nauki innego języka obcego oraz pozostałych przedmiotów, ponieważ zasada interdyscyplinarności określa w dużej mierze zasady funkcjonowania współczesnej rzeczywistości, a w nauczaniu języka stwarza dodatkowo płaszczyznę efektywnego rozwijania i stosowania strategii uczenia się i technik kompensacyjnych (efekt synergii).

7.2. Ustalenie całorocznego planu pracy pedagogicznej

Żeby systematycznie kontrolować zaawansowanie realizacji programu i równomiernie rozłożyć nasilenie pracy na przestrzeni całego roku szkolnego, nauczyciel powinien szczegółowo zaplanować proces nauczania. W tym celu należy przygotować rozkład materiału na kolejne lata nauki uwzględniający liczbę jednostek lekcyjnych przeznaczonych na realizację danej jednostki tematycznej. Opracowane konspekty lekcyjne powinny zawierać:

- cele nauczania;
- fazy lekcji;
- materiały dydaktyczne wspomagające proces nauczania;
- techniki pracy na lekcji;
- formy i treści zadań domowych.

7.3. Techniki nauczania podstawowych sprawności językowych⁶

7.3.1. Słuchanie

Słuchanie ze zrozumieniem jest jedną z podstawowych sprawności językowych. Pamiętajmy przy tym, że cele nauczania zakładają w tej dziedzinie rozumienie ze słuchu krótkiego prostego tekstu o nieskomplikowanej treści i małym zróżnicowaniu struktur leksykalno-gramatycznych (tj. instrukcje, komunikaty, rozmowy), czyli możliwość:

- określania głównej myśli tekstu lub poszczególnych jego części;
- stwierdzania, czy tekst zawiera określone informacje;
- selekcjonowania informacji;
- określania intencji autora lub nadawcy tekstu;
- określania kontekstu sytuacyjnego (miejsca, czasu, warunków, uczestników).

Aby skutecznie rozwijać wszystkie te umiejętności, niezbędne jest odpowiednie przygotowanie uczniów do kontaktu z autentycznym materiałem językowym.

Mamy tu do dyspozycji następujące techniki pracy:

- praca z materiałem graficznym, wizualizującym za pomocą obrazów, ilustracji i fotografii temat i problematykę tekstu do słuchania;
- rozmowa na temat związany z tekstem;
- skojarzenia, asocjogramy, elementy porządkujące dostępną już wiedzę na dany temat;
- podanie słów kluczowych;
- antycypacja możliwych treści tekstu na podstawie materiału graficznego lub słów kluczowych.

⁶ Wszystkie przykładowe materiały prezentowane w niniejszym programie nauczania pochodzą z serii podręczników *aha! Neu* wydanej nakładem Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych, Warszawa 2017.

Niektóre zadania są wykonywane bezpośrednio w trakcie słuchania tekstu. Tego typu pracę umożliwiają następujące techniki:

- przyporządkowywanie ilustracji do tekstu;
- ustalanie prawidłowej kolejności fragmentów tekstu;
- zaznaczanie wypowiedzi zgodnych z treścią wysłuchanego tekstu;
- uzupełnianie tekstów z lukami;
- wypełnianie tabeli;
- poprawianie kolejności zdarzeń;
- wskazywanie właściwej odpowiedzi (prawda – fałsz);
- samodzielne kończenie zdań;
- sporządzanie notatek.

Po wysłuchaniu całego tekstu w celu utrwalenia nowego materiału i jednoczesnego wykorzystania go do ćwiczenia sprawności pisania i mówienia stosujemy następujące techniki:

- stawianie pytań dotyczących treści tekstu i udzielanie odpowiedzi;
- streszczenie i opowiadanie wysłuchanego tekstu;
- odgrywanie scenek na podstawie usłyszanego dialogu;
- przeprowadzanie ankiet;
- wyrażanie własnego zdania na temat poruszony w tekście;
- wypowiedź pisemna odnosząca się do treści tekstu.

Przykładowe zadania służące wyrabianiu sprawności słuchania

Przykład 1

Worüber unterhalten sich Caroline und Miriam? Sage, was du gehört hast.

O czym rozmawiają Caroline i Miriam? Powiedz, co usłyszałeś/aś.

Dialog do słuchania:

- Miriam Frank.
- Hallo, Miriam. Hier ist Caroline.
- Hi, Caroline. Schon voll im Partyfieber?
- Na etwas schon. Deswegen rufe ich auch an. Ich brauche deine Hilfe!
- Was ist denn los?
- Wie mache ich das alles bloß?
- Was denn?
- Na, die Party!
- Das ist doch ganz einfach.
- Das sagst du! Aber ich hab keine Ahnung ... Meine Mutter kann mir diesmal auch nicht helfen. Was kaufe ich ein?
- Dann mach doch zuerst eine Einkaufsliste. Wie viel Geld hast du?
- 30 Euro und das Taschengeld ... Zusammenvielleicht 40.
- Das reicht doch! Und hast du schon Musik? Musik ist immer wichtig.
- Ja, ja, Musik habe ich und Axel bringt auch seine CDs mit.
- Was? Axel kommt? Das ist doch klasse! Freust du dich nicht?
- Klar, freue ich mich, aber ich habe auch ein bisschen Angst. Weißt du ...
- Weißt du was, ich komme einfach und wir gucken zusammen ...
- Echt? Das ist lieb.
- Also bis gleich. Tschüs.
- O. K. Tschüs.

Sie reden über ...

- a. eine Gästeliste / eine Einkaufsliste / eine CD-Liste,
- b. ihre Klasse / die Tante von Caroline / die Mutter von Caroline,
- c. Axel / Michael / Jonas,
- d. Essen / Musik / Tanzen.

Caroline hat ...

- a. Reisefieber / Lampenfieber / Partyfieber,
- b. kein Geld / nur 30 Euro / vielleicht 40 Euro,
- c. ein bisschen Pech / ein bisschen Angst / ein bisschen Hunger.

Przykład 2

Wie spät ist es? Höre die Dialoge. Schreib die Uhrzeiten ins Heft.

Która jest godzina? Posłuchaj dialogów. Zanotuj godziny w zeszycie.

Dialogi do słuchania:

Dialog 1

Fünfzehn Uhr vierzig Minuten und null Sekunden.

Herr Fischer: *Oh, du meine Güte, schon zwanzig vor vier! Meine Frau ...*

Dialog 2

- Wie spät ist es?
- Es ist eins.
- Wie bitte?
- Es ist ein Uhr.
- Ach, dreizehn Uhr, danke!

7.3.2. Mówienie

Sprawność mówienia jest traktowana jako najistotniejsza ze wszystkich umiejętności językowych. Biegłość posługiwania się językiem w mowie jest miarą sukcesu edukacyjnego. Dlatego też pracy nad rozwojem tej sprawności należy poświęcić szczególnie dużo wysiłku i uwagi. Istotnym zadaniem będzie w tym względzie pomoc uczącym się w przełamywaniu naturalnych barier komunikacyjnych pojawiających się w sytuacjach wymagających bezpośredniej aktywności werbalnej. Ważne jest, żeby uczniowie opanowali umiejętność nawiązywania kontaktu z rozmówcą, przekazywania komunikatu i kończenia rozmowy, co pozwoli im na stosowanie przemyślanych strategii i kontrolowanie sytuacji, w których jest niezbędna bezpośrednia interakcja językowa. Uczniowie powinni formułować krótkie wypowiedzi ustne w zakresie:

- opisywania ludzi, przedmiotów, miejsc, czynności;
- relacjonowania wydarzeń;
- wyrażania opinii, uczuć i emocji oraz upodobań;
- wyrażania intencji, planów na przyszłość;
- uzyskiwania i przekazywania krótkich informacji i wyjaśnień w sytuacjach życia codziennego;
- wyrażania podziękowania, prośby oraz zgody i odmowy;
- zapraszania i odpowiadania na zaproszenie;
- składania życzeń i odpowiadania na nie;
- wyrażania prośby o pozwolenie, udzielenia i odmowy pozwolenia;
- właściwego reagowania na wypowiedź rozmówcy oraz stosowania rutynowych zachowań językowych;
- przetwarzania tekstów obcojęzycznych (określanie głównej myśli tekstu, odpowiedzi na pytania, tłumaczenie, streszczanie tekstu w języku polskim lub w języku obcym);
- przetwarzania treści zawartych w materiałach ikonograficznych.

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

W tworzeniu wypowiedzi ustnych uczniowie powinni stosować strategie komunikacyjne i kompensacyjne. Ćwiczeniu i rozwijaniu sprawności mówienia mogą służyć następujące techniki pracy dydaktycznej:

- praca z ilustracją;
- wskazywanie różnic pomiędzy dwiema podobnymi ilustracjami;
- odpowiadanie na pytania;
- powtarzanie dialogów na podstawie przedstawionego schematu;
- formułowanie wypowiedzi ustnej na podstawie przygotowanego planu ramowego;
- inscenizowanie konkretnych sytuacji z życia codziennego;
- „łańcuszki” pytań i odpowiedzi;
- przeprowadzanie ankiet i wywiadów;
- praca w parach i małych grupach oraz referowanie jej wyników na forum klasy;
- powtarzanie usłyszanych słów i werbalizacja skojarzeń.

Przykładowe zadania służące wyrabianiu sprawności mówienia

Przykład 1

Ferien – toll, aber wo? Übt zu zweit ähnliche Dialoge.

Wakacje – super, ale gdzie? Przećwiczcie w parach podobne dialogi.

Beispiel:

- Ich möchte ins Gebirge fahren.
- Oh nein, bloß das nicht! Das ist doch so anstrengend.
- Aber das ist doch gar nicht anstrengend, es ist einfach schön!

1. Australien – zu weit – der Flug dauert nichtso lange
2. Griechenland – zu heiß – abends ganz angenehm
3. die USA – zu teuer – ganz billig
4. Afrika – zu gefährlich – nicht überall
5. Italien – zu viele Touristen – aber auch viele schöne Städte
6. England – es regnet zu oft – Quatsch! Auch Sonne

Przykład 2

Wollen wir etwas Sport machen? Verabrede dich mit deinem Freund / deiner Freundin für das Wochenende.

Die Beispiele helfen euch dabei.

A może trochę ruchu? Umów się na weekend z kolegą / koleżanką. Pomogą wam w tym podane przykłady.

Wohin gehen?

ins Schwimmbad / ins Stadion / ins Sportzentrum / auf den Tennisplatz / ins Fitnessstudio /...

Wo trainieren?

im Schwimmbad / im Stadion / im Sportzentrum / auf dem Tennisplatz / im Fitnessstudio /...

Was machen?

schwimmen / spielen / Krafttraining machen /...

Was spielen?

Fußball / Basketball / Volleyball /...

Wie viel bezahlen für ...?

eine Einzelkarte für eine Stunde / zwei Stunden / eine Tageskarte / eine Gruppenkarte /...

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

7.3.3. Czytanie

Czytanie jest receptywną sprawnością językową, którą można rozwijać z jednoczesnym wykorzystaniem sprawności produktywnych, takich jak pisanie czy mówienie. Ważne jest przy tym, by rozwijać u uczniów umiejętność globalnego i selektywnego rozumienia czytanego tekstu, który może być przedstawiony w formie: napisów informacyjnych, listu, wiadomości e-mail, wpisu na forum internetowym, ulotki reklamowej, jadłospisu, ogłoszenia, rozkładu jazdy, programu telewizyjnego itp. oraz prostych tekstów narracyjnych.

Poszczególne kompetencje niezbędne w tym zakresie to:

- określanie głównej myśli tekstu;
- stwierdzanie, czy tekst zawiera określone informacje;
- selekcjonowanie informacji;
- określanie intencji autora lub nadawcy tekstu;
- rozpoznawanie związków między poszczególnymi częściami tekstu;
- określanie kontekstu sytuacyjnego (nadawca, odbiorca, forma tekstu).

Kształcąc sprawność czytania, warto postępować trzyetapowo – analogicznie do pracy nad rozwojem umiejętności słuchania ze zrozumieniem: rozwiązywać zadania przed przeczytaniem tekstu, w trakcie jego czytania i po przeczytaniu⁷.

Przed przystąpieniem do lektury w celu zainteresowania uczniów tematyką tekstu można wykorzystać następujące techniki:

- wizualizacja tematyki tekstu za pomocą materiału graficznego;
- praca skojarzeniowa i sporządzanie asocjogramów;
- rozmowa wprowadzająca w tematykę tekstu;
- słuchanie nagranych wypowiedzi na dany temat;
- antycypowanie treści tekstu na podstawie jego tytułu.

W trakcie czytania, aby zintensyfikować uwagę i staranność lektury i umożliwić w ten sposób stosowne zrozumienie tekstu, mamy do dyspozycji następujące techniki:

- identyfikowanie w tekście słów kluczowych;
- ćwiczenia polegające na wyborze odpowiedniej opcji (prawda – fałsz);
- ćwiczenia polegające na możliwości wielokrotnego wyboru;
- ustalanie autora danej wypowiedzi lub osoby pojawiającej się w tekście, do której się odnosi jakieś sformułowanie;
- dopasowywanie do tekstu odpowiedniego tytułu;
- łączenie tekstu lub jego części z odpowiednimi ilustracjami;
- sensowne łączenie ze sobą różnych elementów tekstu: rozsypanych fragmentów, listu i odpowiedzi na list itp.;
- uzupełnianie brakujących informacji na podstawie przeczytanego tekstu;
- wskazywanie miejsca w tekście, z którego pochodzi dana informacja.

Po zakończeniu lektury możemy dalej pracować z przeczytanym tekstem, stosując następujące techniki:

- układanie ramowego planu do przeczytanego tekstu;
- odpowiadanie na konkretne pytanie dotyczące treści tekstu;
- uzupełnianie informacji w formie tabelarycznej;
- pisemne lub ustne streszczenie lub relacjonowanie treści przeczytanego tekstu;
- rozmowa (ewentualnie po polsku) na tematy, które tekst poruszał.

⁷ Zestawione poniżej możliwości pracy nad sprawnością czytania nie są etapami obowiązkowymi. Z pewnością jednak należy postawić uczniowi pewne zadania przed odsłuchaniem bądź przeczytaniem tekstu. Ich wykonanie może mieć miejsce zarówno w trakcie, jak i po odbiorze tekstu (w zależności od charakteru postawionych zadań).

Przykładowe zadania służące wyrabianiu sprawności czytania

Przykład 1

a. Lies die Texte und wähle für jeden einen passenden Titel.

Przeczytaj teksty i wybierz odpowiedni tytuł do każdego z nich.

1. Milch – nicht nur für Milchzähne gut
2. Orangensaft? Nein, danke!
3. Kinder essen zu wenig Gemüse
4. Der Hit Orangensaft
5. Lieber Milch als Saft
6. Gemüse fünfmal am Tag – ist doch zu viel

Viele Kinder essen zu wenig Gemüse – informiert die Stiftung „Esscooltur“. Obst essen Kinder viel lieber. Meistens aber nur Äpfel, Bananen und Orangen. Der Gesundheitstipp „Fünf am Tag“ – fünf Portionen Obst und Gemüse jeden Tag essen – ist aber auch für Kinder wichtig. Eine Portion heißt eine „Hand voll“. Egal – gekocht, roh oder als Salat – immer bleibt Obst und Gemüse eine Vitaminbombe und macht Kinder wie Erwachsene fit und gesund.

Deutsche Schüler sind Fruchtsaftfans – das wissen wir aus der Umfrage von „Esscooltur“. Am liebsten trinken sie Orangensaft. 33% aller Schüler meinen, Orangensaft schmeckt am besten. An zweiter Stelle (21%) folgt der Apfelsaft und an dritter der Multivitaminsaft (12%). Schüler sind in Sachen Saft richtige Profis. Der Fruchtsaft entsteht zu 100% aus Obst – das wissen 64% Schüler. Viele trinken Obstsaft täglich. 34% trinken drei Liter Saft pro Woche.

Keine Lust auf Milch? Milch ist aber für Kinder einfach ein Muss, denn sie hat viel Calcium und macht Knochen und Zähne stark. 13- bis 15-jährige Kinder brauchen 1200 mg Calcium am Tag. Ein Liter Milch enthält diese Menge, aber auch andere Milchprodukte, wie Kefir, Joghurt, Quarkdesserts, Kakao und Käse haben viel Calcium. Und Kinder mögen sie meistens viel lieber als frische Milch.

b. Sage, welche Informationen du in den Texten findest?

Powiedz, które informacje znajdują się w tekstach.

1. Deutsche Schüler trinken am liebsten Apfelsaft.
2. Calcium ist gut für Zähne und Knochen.
3. Kinder essen viel Gemüse.
4. Joghurt enthält viel Calcium.
5. Obstsaft entsteht zu 100% aus Obst.
6. Obst und Gemüse – dreimal am Tag!
7. Kinder essen meistens Äpfel und Birnen.
8. Viele Kinder mögen Joghurt und Käse lieber als Milch.

Przykład 2

a. Lies folgende Geschichten und finde auf dem Bild, wer sie erzählt.

Przeczytaj poniższe historie i wskaż na ilustracji, kto je opowiada. Pracuj ze słownikiem.

(Materiał graficzny do ćwiczenia znajduje się w podręczniku).

Ich fahre wie jeden Morgen zur Arbeit. Wie immer die Rothenbaumstraße geradeaus bis zur Ampel an der Kreuzung mit der Feldstraße. Da fährt ein junger Mann Rad auf dem Bürgersteig – das ist natürlich verboten. Und was macht er? Auf einmal fährt er auf die Straße! Ich brems, aber die Bremse funktioniert nicht! Ich fahre weiter. Da gehen zwei Kinder

über die Straße. Was mache ich? Ich fahre nach links und genau in die Telefonzelle. Gott sei Dank nicht gegen den Baum. Ich fahre meistens ganz langsam. Also habe ich jetzt nur eine Beule am Kopf und am Auto sind nur der Scheinwerfer und der Blinker kaputt. Aber wo ist der wahnsinnige Radfahrer? Wenn ich den erwische!

Ich fahre mit meinem Rad überall hin: in die Schule, in die Stadt, Einkäufe machen. Oft fahre ich mit Kumpels zusammen im Park oder im Wald. Heute Morgen fahre ich in die Schule, wie immer auf dem Fahrradweg. Der ist ja natürlich für Fahrräder da, der Bürgersteig für Fußgänger. Das weiß doch jeder. Hinter mir, auf der Straße fährt ein BMW, ziemlich schnell, na ja, diese BMW-Fahrer, die protzen mit ihren Autos, fahren immer zu schnell und bauenständig Unfälle. Und was passiert? Da springt mir eine Katze vor das Fahrrad! Ich fahre nach links auf die Straße, an dem BMW vorbei und dann in die Feldstraße. Da höre ich einen Krach. Aha, denke ich, der BMW-Fahrer.

Ich liebe die Morgenstunden. Auf der Kreuzung ist dann immer etwas los. Busse, Lieferwagen, Leute eilen zur Arbeit, Schüler in die Schule. Ich sitze also auf dem Fensterbrett im ersten Stock und beobachte die Straße. Ein BMW fährt die Rothenbaumstraße Richtung Bahnhof. Die Leute steigen aus dem Bus und gehen natürlich vor dem Bus über die Straße. Na ja. Dumm bleibt dumm, da helfen keine Pillen. Da öffnet jemand das Fenster und ich muss springen. Ich lande genau vor dem Fahrrad und laufe schnell über die Straße hinter die Telefonzelle. Da höre ich einen Krach und die Telefonzelle ist kaputt.

b. Sage, welche Informationen du in den erzählten Geschichten findest.

Powiedz, które informacje znajdują się w opowiedzianych historiach.

1. Auf der Kreuzung passiert heute Morgen viel.
2. Der Mercedes fährt gegen die Telefonzelle.
3. Die Geschwister halten vor dem Zebrastreifen an.
4. Der Wagen fährt die Rothenbaumstraße entlang.
5. Der BMW fährt gegen den Baum.
6. Die Katze versteckt sich hinter die Telefonzelle.

c. Bereitet in Gruppen jeweils einen Bericht über den Vorfall auf der Kreuzung aus der Sicht: a. des Mädchens, b. des Motorradfahrers, c. des Mannes im Fenster vor.

Przygotujcie w grupach opowiadanie o zdarzeniu na skrzyżowaniu z perspektywy: a. dziewczyny, b. motocyklisty, c. mężczyzny w oknie.

7.3.4. Pisanie

Opanowanie języka na poziomie podstawowym powinno obejmować umiejętność formułowania prostych tekstów pisanych, takich jak: wiadomość e-mail, wpis na forum internetowym, SMS, list prywatny, krótki opis, zaproszenie, rezerwacja, podanie, życiorys czy ogłoszenie. Teksty te powinny spełniać standardy typowych wypowiedzi użytkowych.

Ponadto uczeń powinien być w stanie streścić pisemnie prosty tekst. Niezbędne jest przy tym przyswojenie przez uczących się zasad poprawnej pisowni w języku niemieckim. Na wstępnym etapie nauki chodzi tu przede wszystkim o wprowadzenie znaków graficznych niewystępujących w standardowym alfabecie łacińskim, a na etapach późniejszych – o stworzenie właściwej korelacji między wymową a zapisem ortograficznym.

Ćwiczenie sprawności pisania powinno uwzględniać:

- opisywanie ludzi, przedmiotów, miejsc, czynności;
- relacjonowanie wydarzeń;
- wyrażanie stanów emocjonalnych, upodobań i opinii;
- przedstawianie intencji, planów na przyszłość;
- uzyskiwanie i przekazywanie krótkich informacji i wyjaśnień;
- wyrażanie podziękowania, prośby oraz zgody i odmowy;

- wyrażanie prośby o pozwolenie, udzielenie i odmowa pozwolenia;
- przetwarzanie tekstów obcojęzycznych (określanie głównej myśli tekstu, odpowiedź na pytania, tłumaczenie, streszczanie w języku obcym lub polskim);
- przetwarzanie treści zawartych w materiałach ikonograficznych;
- stosowanie strategii komunikacyjnych i kompensacyjnych.

Pomocne w nabywaniu przez uczniów umiejętności poprawnego posługiwania się językiem niemieckim w piśmie są następujące techniki:

- wypełnianie luk w tekście;
- wypełnianie formularzy, ankiet, kwestionariuszy i tabel;
- interpretowanie danych statystycznych;
- uzupełnianie asocjogramów;
- wpisywanie tekstów do komiksów;
- podpisywanie zdjęć i ilustracji;
- tworzenie tekstu na podstawie historyjki obrazkowej;
- sporządzanie notatek w czasie słuchania tekstu;
- zapisywanie na tablicy skojarzeń na określony temat;
- opisywanie wyglądu i charakteru osób;
- pisemne relacjonowanie zdarzeń według przygotowanego wcześniej planu;
- samodzielne pisanie tekstów według wzoru;
- pisanie tekstów według przedstawionych elementów treści;
- pisanie tekstu na podstawie wymienionych słów, haseł, pytań.

Przykładowe zadania służące wyrabianiu sprawności pisania

Przykład 1

Schreibe jetzt einen Brief an Nadine. Diese Wendungen und der Textbauplan helfen dir dabei.

Napisz list do Nadine. Poniższe zwroty i plan listu ułatwią ci to zadanie.

Ort und Datum:

_____, den _____

Begrüßung:

Liebe _____, / Lieber _____, / Hallo _____,

Vorstellung:

Ich heiße _____ und bin _____ Jahre alt. Ich wohne in _____. / Ich heiße _____ und komme aus _____. Ich wohne in _____ und bin _____ Jahre alt.

Hobbys:

Ich mag Sport, _____ und _____. /

Ich schwimme, _____ und _____ gern.

Mein Hobby ist _____. /

Meine Hobbys sind _____, _____ und _____.

Familie:

Meine Familie ist _____. /

Ich bin Einzelkind. /

Mein Bruder/ Meine Schwester ist _____ Jahre alt. /

Meine Eltern arbeiten. / Meine Eltern arbeiten nicht. /

Mein Vater ist _____ von Beruf und meine Mutter _____.

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

Fragen:

Was ist dein Hobby? / Was sind deine Hobbys? / Was magst du? / Was machst du gern? / Magst du _____? / Wie ist deine Familie? / Was ist dein Vater (deine Mutter) von Beruf?

Abschied und Grüße:

Schreib bitte bald / Bis bald / Bitte melde dich schnell / Ich warte auf deine Antwort / Tschüs / Viele Grüße

Unterschrift:

Deine / Dein _____

Przykład 2

Mach eine kurze Notiz darüber, was du am liebsten liest (Lieblingsthemen, Autoren, Bücher). Schreibe, warum du gerade diese Literatur wählst.

Sporządź krótką notatkę o tym, co najchętniej czytasz (ulubiona tematyka, autorzy, książki). Napisz, dlaczego właśnie taką literaturę wybierasz.

W celu ułatwienia uczniom opanowania zasad poprawnej pisowni można wykorzystać następujące techniki:

- grupowanie wyrazów zgodnie z określoną zasadą ortograficzną (np. *s* przed *t* i *p*, *sch* przed innymi spółgłoskami i samogłoskami; *ß* po długiej samogłosce i dyftongu, *ss* po krótkiej);
- odnajdywanie reguł pisowni w oparciu o analizę wymowy;
- przekształcanie wyrazów (z liczby pojedynczej na mnogą, tworzenie przymiotników od rzeczowników lub czasowników itp.);
- dyktanda cząstkowe⁸;
- zestawianie wyrazów w pary na zasadzie opozycji fonetycznych i zapisu ortograficznego.

Przykładowe ćwiczenia ortograficzne**Przykład 1**

Bilde Pluralformen der angegebenen Substantive.

Utwórz liczbę mnogą podanych rzeczowników.

1. der Fuß – _____
2. das Haus – _____
3. die Maus – _____
4. die Wand – _____
5. die Nacht – _____
6. der Mann – _____

Przykład 2

Trage die angegebenen Wörter ein.

Wpisz podane słowa.

dass – das – weiß – wissen – heiß – heißen – Bus – Busse – bis – bisschen – ist – istst

1. Ich _____ nicht, was es bedeutet.
2. Wie _____ Sie?
3. Ich habe ein _____ Hunger.

⁸ Hanna Komorowska opisuje dyktanda cząstkowe w następujący sposób: „Ćwiczenie to polega na uzupełnianiu przez uczniów fragmentów tekstu tymi wyrazami, na których pisowni chcemy skoncentrować ich uwagę. Ćwiczenie rozpoczyna się od zapisania przez nauczyciela na tablicy tekstu, w którym poziome kreski oznaczają brak pewnych wyrazów. Nauczyciel prosi uczniów o przepisanie tego tekstu lub, jeśli to możliwe, rozdaje jego powielone kopie. Następnie dyktuje kompletny tekst, a uczniowie, słuchając, wpisują brakujące wyrazy”. (Metodyka nauczania języków obcych, Warszawa, Fraszka Edukacyjna, 2002, s. 113).

4. Er hat gesagt, _____ er gleich kommt.
5. _____ ist sehr wichtig.
6. Der Sommer ist dieses Jahr wirklich _____.
7. Was _____ du zum Frühstück?
8. Woher soll ich das _____?
9. Gleich kommt dein _____.
10. Er _____ krank und kann nicht kommen.
11. Ich bleibe _____ Samstag in Berlin.
12. Die Touristen steigen in die _____ ein.

7.4. Techniki nauczania gramatyki

Zgodnie z podejściem komunikacyjnym nauczania języka obcego nie powinno się przedstawiać zagadnień gramatycznych w sposób odizolowany od całości procesu komunikacji językowej. Należy też konsekwentnie prezentować uczniom funkcje komunikacyjne wprowadzanych struktur gramatycznych.

Istnieją dwie podstawowe metody nauczania reguł gramatycznych:

- metoda dedukcyjna, czyli prezentowanie gotowych reguł;
- metoda indukcyjna, czyli samodzielne rozpoznanie nowych struktur gramatycznych i formułowanie rządzących nimi reguł poprzez analizę stosownego materiału leksykalnego, odpowiednio zestawionych zadań, graficznego przedstawienia paradygmatów fleksyjnych itp.

Metoda indukcyjna jest uważana za bardziej efektywną, ponieważ samodzielne docieranie do jakiejś wiedzy pozytywnie wpływa na jej utrwalenie. Warto jednak pamiętać o tym, by nie pozostawiać uczniów bez wsparcia ze strony nauczyciela.

Nauczyciel powinien bacznie obserwować pracę uczniów i organizować ją tak, by jej przebieg miał charakter sterowanego odkrycia⁹.

Wprowadzając zagadnienia z zakresu gramatyki, możemy wykorzystać następujące techniki:

- samodzielne uzupełnianie reguł gramatycznych na podstawie analizy przedstawionego uprzednio materiału leksykalnego;
- przedstawienie graficzne odmian;
- uzupełnianie tabel z różnymi formami fleksyjnymi;
- tworzenie zdań z rozsypanek słownych;
- uzupełnianie zdań wyrazami w odpowiedniej formie gramatycznej;
- dopisywanie brakujących końcówek;
- przekształcanie zdań (np. z oznajmujących na pytające);
- łączenie ze sobą fragmentów zdań;
- samodzielne kończenie zaczętych zdań;
- ćwiczenia polegające na możliwości wielokrotnego wyboru.

Przykładowe techniki wprowadzania nowego materiału gramatycznego

Przykład 1

Antworte auf die Fragen nach dem Beispiel.

Odpowiedz na pytania według przykładu.

- Warum isst Katja so viel Obst?
- Sie isst viel Obst, denn Obst ist gesund.

⁹ Zob. Waldemar Marton, *Dydaktyka języka obcego w szkole średniej. Podejście kognitywne*, Warszawa, PWN, 1978.

- Warum lernst du Deutsch?
- Ich lerne Deutsch, denn _____ interessant.

- Warum isst du nicht gern Fleisch?
- Ich esse Fleisch nicht gern, denn _____ zu fett.

Na pytanie *warum?* (dlaczego?) możemy odpowiedzieć, używając spójnika *denn* (ponieważ). Po *denn* tworzymy zdanie w szyku prostym, to znaczy czasownik występuje w nim na _____ miejscu. (Zazwyczaj nie rozpoczynamy wypowiedzi od *denn*).

Przykład 2

Trage die richtigen Verbformen ein.

Wpisz właściwe formy czasowników nieregularnych.

	fahren	schlafen	essen	sprechen	lesen	sehen
ich	fahre	schlafe	esse	spreche	lese	sehe
du			isst			siehst
er						
sie		schläft		spricht		
es						
wir	fahren	schlafen	essen	sprechen	lesen	sehen
ihr	fahrt	schlaft		sprecht	lest	
sie/Sie	fahren	schlafen	essen	sprechen	lesen	

Niektóre czasowniki odmieniają się w czasie teraźniejszym nieregularnie, zmieniając w 2. i 3. osobie liczby pojedynczej temat. Samogłoska *a* (*fahren, schlafen*) zmienia się na _____, samogłoska *e* (*treffen, essen, sprechen*) zmienia się na _____ lub (np. w *lesen, sehen*) na _____.

Warto mieć na uwadze kształcenie u uczniów świadomości różnic oraz podobieństw w strukturach gramatycznych różnych języków. Porównywanie ich ma służyć wykorzystaniu pozytywnego wpływu interferencji w nauce języka niemieckiego.

Przykład 3

Trage ein passendes Verb in der richtigen Form ein.

Wpisz właściwy czasownik w odpowiedniej formie.

Ich _____ aus Deutschland.

Ich _____ in Potsdam.

Ich _____ 13 Jahre alt.

Woher _____ du?

Wo _____ du?

Wie _____ alt du?

Pytanie o wiek tworzy się zarówno w języku angielskim, jak i niemieckim za pomocą czasownika *być*. Śledź podobieństwa i różnice w gramatyce obu tych języków, a pozwoli ci to uniknąć błędów oraz ułatwi naukę.

7.5. Techniki pracy nad przyswajaniem materiału leksykalnego

Komunikacja językowa nie może się obyć bez znajomości odpowiedniego zasobu słownictwa pozwalającego nazywać przedmioty z otaczającego nas świata i relacje między nimi oraz proste stany emocjonalne.

Proces opanowywania słownictwa jest z natury żmudny i czasochłonny. Należy starać się więc maksymalnie go ułatwić, zrationalizować i uatrakcyjnić. Możemy to osiągnąć, stosując następujące techniki pracy nad utrwaleniem nowego materiału leksykalnego:

- gry i zabawy dydaktyczne (np. krzyżówki i rebusy);
- łączenie słowa i ilustracji;
- sporządzanie tematycznych słowniczków obrazkowych;
- przedstawianie znaczeń za pomocą prostych i schematycznych rysunków;
- sugerowanie znaczeń słów za pomocą języka ciała, mimiki i gestów;
- szukanie rymów i skojarzeń dźwiękowych;
- wyjaśnianie znaczenia nowych słów poprzez wskazanie na przedmioty stanowiące ich rzeczywistą referencję;
- odczytywanie znaczeń słów na podstawie kontekstu;
- przyporządkowywanie polskich znaczeń słowom niemieckim i tworzenie w ten sposób minisłowniczka tematycznego;
- kontekstualizacja poprzez tworzenie zdań i wypowiedzi z użyciem nowych słów;
- grupowanie wyrazów według rodzaju gramatycznego, pokrewieństwa znaczeniowego i przynależności do jednego kręgu tematycznego;
- szukanie i łączenie ze sobą słów o znaczeniu zbliżonym lub przeciwnym;
- grupowanie słów wokół jakiegoś pojęcia przewodniego i sporządzanie asocjogramów;
- eliminowanie słów, które nie pasują znaczeniowo do pozostałych wymienionych w jednej grupie.

Przykładowe techniki przyswajania materiału leksykalnego

Przykład 1

Welche Wörter passen nur zum Thema FERIEN, welche nur zum Thema SCHULE und welche zu BEIDEN Themen? Trage ein.

Które słowa pasują tylko do tematu WAKACJE, które tylko do tematu SZKOŁA, a które do OBU tematów. Wpisz.

das Segelboot – der Englischlehrer – Hefte – Bücher – die Pause – die Piste – der See – die Sandburg – der Schulfreund – die Musik – das Schwimmbad – die Hausarbeit – das Gebirge – der Computer – das Jugendcamp – die Klassenarbeit – der Strand – die Geschichte – das Kino – der Schuldirektor – Sport

FERIEN	SCHULE	BEIDES

Przykład 2

Trage das passende Wort ein.

Wpisz odpowiednie słowo.

a.

Outfit – Außenseiter – Preisklasse – Teenager – Secondhandladen

1. Ein _____ ist oft allein und geht seine eigenen Wege.

2. Wenn du 16 bist, bist du ein _____.

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

3. Gebrauchte Kleiderstücke kaufst du in einem _____.
4. Produkte, die ungefähr genauso viel kosten, gehören in die gleiche _____.
5. Deine Kleidung ist dein _____.

b.

bevorzugen – verwenden – verändern – entstehen – kürzen – kreieren

1. Die Hose ist etwas zu lang. Man muss sie _____.
2. Deine alten Sachen kannst du immer zum Basteln _____.
3. Viele Teenies in Deutschland _____ Markenkleidung.
4. Große Modedesigner _____ die neuen Trends.
5. Man kann die Sachen von den älteren Geschwistern _____.
6. Aus dem alten Kleid der Schwester _____ ein cooler Rock.

Dodatkowe korzyści w nauczaniu niesie ze sobą kształcenie świadomości językowej – dostrzegania podobieństw i różnic między językami. Dlatego warto niekiedy odnieść się do wyrazów o podobnym brzmieniu i zapisie (np. internacjonalizmów) w dwóch lub kilku językach obcych.

Przykład 3

Wie heißen die Farben auf Deutsch? Sieh dir die Farbnamen in anderen Sprachen an, überlege und schreibe.

Jak brzmią nazwy tych kolorów w języku niemieckim? Przyjrzyj się ich nazwom w innych językach, zastanów się i napisz.

	Italienisch	Niederländisch	Englisch	Deutsch
1.	marrone	bruin	brown	
2.	verde	groen	green	
3.	giallo	geel	yellow	
4.	blu	blauw	blue	
5.	rosso	rood	red	
6.	nero	zwart	black	
7.	bianco	wit	white	
8.	rosa	rose	pink	
9.	arancione	oranje	orange	
10.	viola	violet	violet	
11.	grigio	grijs	grey	

Należy pamiętać o uwrażliwianiu uczniów na pary wyrazowe o nazwie *falsche Freunde*, czyli takie odpowiedniki wyrazowe, które mimo podobnej wymowy i/lub zapisu nie są zgodne pod względem semantycznym, np. *der Konkurs* – upadłość; *das Gift* – trucizna, ale *gift* (ang.) – prezent.

Po każdej większej partii materiału warto przygotować z uczniami zestaw słownictwa, które powinni oni opanować w danym kontekście w sposób aktywny, to znaczy umożliwiający produkcję tekstów. Słownictwo takie należy pogrupować według czytelnego dla uczniów kryterium, przy czym powinno to być raczej kryterium bliskości znaczeniowej, a nie tylko tradycyjny podział na poszczególne części mowy.

Przykładowy fragment zestawu słownictwa do aktywnego opanowania (jedzenie i artykuły spożywcze)

Substantive

Obst

der Apfel, Äpfel jabłko
 die Banane, -n banan
 die Birne, -n gruszka
 die Erdbeere, -n truskawka
 die Melone, -n melon

Gemüse

die Brokkoli Pl. brokuły
 die Gurke, -n ogórek
 die Karotte, -n marchewka
 die Kartoffel, -n ziemniak
 der Kohl kapusta

Getränke

der Kaffee kawa
 die Milch mleko
 das Mineralwasser woda mineralna
 der Saft, Säfte sok
 der Tee herbata
 das Wasser woda

Verben

essen (er isst) jeść
 nehmen (er nimmt) brać
 trinken pić
 wünschen życzyć

Adjektive und Adverbien

bitter gorzki
 fade mdły
 fett tłusty
 pikant pikantny
 salzig słony

Ausdrücke

Durst haben być spragnionym
 Hunger haben być głodnym
 zum Frühstück na śniadanie
 zu Mittag na obiad
 zum Abendessen na kolację
 Ich möchte ... Chciałbym / Chciałabym...
 Ich hätte gern ... Chciałbym / Chciałabym.
 Was kostet ...? Ile kosztuje...?

7.6. Techniki ćwiczenia poprawnej wymowy

Istotnym elementem całego procesu nauki języka obcego powinno być opanowanie przez uczących się prawidłowej wymowy charakterystycznej dla systemu fonetycznego danego języka. Język niemiecki nastręcza trudności przede wszystkim w zakresie wymowy długich i krótkich samogłosek, ponieważ opozycja ta nie występuje w języku polskim, zaś dla niemieczyzny ma wartość konstytutywną i znaczeniową. Szczególnych ćwiczeń wymagają ponadto: warianty akustyczne litery *r*, realizacje akustyczne litery *e*, samogłoski z przegłosem, dyftongi, *ich-Laut*, spółgłoski wymawiane z przydechem, *ng-Laut*. Dodatkową trudność mogą sprawiać utrwalone schematy wymowy angielskiej, choć wiele z nich będzie można też skutecznie wykorzystać w ćwiczeniu fonetyki nowego języka (choćby w przypadku *ng-Laut*). Istotnym elementem będzie w tym względzie zapewnienie uczniom kontaktu z żywym językiem niemieckim i osłuchanie się z jego autentycznym brzmieniem. Mamy do dyspozycji następujące techniki ćwiczenia poprawności fonetycznej:

- słuchanie oryginalnych nagrań;
- słuchanie pojedynczych wyrazów pogrupowanych według pewnej czytelnej zasady fonetycznej (powtarzająca się głoska, opozycja fonetyczna) i ich wielokrotne powtarzanie;
- słuchanie i powtarzanie dłuższych fraz i zdań;
- głośne czytanie;
- zaznaczanie w tekście usłyszanego słowa;
- przyswajanie sobie tekstów piosenek i wspólne śpiewanie;
- identyfikowanie w poszczególnych wyrazach długich i krótkich samogłosek na podstawie nagrania;
- proste ćwiczenia o charakterze logopedycznym;
- powtarzanie łamańców językowych.

Przykładowe techniki pracy nad poprawnością fonetyczną

Przykład 1

Hör zu und sprich nach. Achte auf die Aussprache von -ch-.

Posłuchaj i powtórz. Zwróć uwagę na wymowę -ch-.

Loch – Löcher

Buch – Bücher

Tuch – Tücher

Koch – Köche

Fach – Fächer

Kuchen – Küche

Nacht – nicht

Przykład 2

Hör zu und sprich nach.

Posłuchaj i powtórz.

Wo waren die Waren der wahren Bulgaren?

In wahren Gefahren waren diese Waren.

Rolfs Wohnung ist oben.

Robert wohnt im dritten Stock in einem Hochhaus.

Rolf kommt schon.

7.7. Przykładowy scenariusz lekcji

Temat lekcji: *Funsport ist angesagt!*

Cele:

poznanie trzech popularnych dyscyplin sportowych uprawianych chętnie przez młodych ludzi: *Skaten, Mountainbiken i Beachvolleyball*; rozwijanie sprawności czytania ze zrozumieniem.

Materiał leksykalny:

słownictwo dotyczące dyscyplin sportowych; wybrane przysłowia niemieckie

Materiał gramatyczny:

spójnik *sondern*; utrwalenie zdań ze spójnikami: *und, oder, aber, denn i sondern*

Pomoce dydaktyczne:

podręcznik, zeszyt ćwiczeń

Formy socjalne:

praca indywidualna, praca w grupach (wspólne ocenianie notatek)

Przebieg lekcji

Wprowadzenie

Nauczyciel rozmawia z uczniami o dyscyplinach sportowych, które najchętniej uprawiają w czasie wolnym. Uczniowie oglądają zdjęcia ilustrujące trzy dyscypliny sportowe i opowiadają, co na nich widzą.

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

Prezentacja nowego materiału i praca nad nim

Uczniowie czytają krótkie teksty i dopasowują do nich odpowiednie tytuły. Nauczyciel wyjaśnia trudniejsze słownictwo. Następnie na podstawie przeczytanych tekstów i odpowiedniego wzorca uczniowie ćwiczą nowe słownictwo. Jeżeli w klasie są komputery z dostępem do internetu, uczniowie odwiedzają strony internetowe, których adresy są podane w podręczniku. Ich zadaniem jest znalezienie przysłów niemieckich związanych ze sportem.

Wprowadzenie materiału gramatycznego

Na podstawie tekstów i sekcji gramatycznej nauczyciel omawia użycie spójnika *sondern*, zwracając uwagę, że spójnik ten wprowadza zdania o szyku prostym, tak jak spójniki *und*, *oder*, *aber* i *denn*. W celu utrwalenia materiału uczniowie rozwiązują odpowiednie ćwiczenia.

Ćwiczenia utrwalające nowy materiał

Zadaniem uczniów jest przygotowanie pisemnej notatki na temat jednej z wybranych dyscyplin sportu poznanych na lekcji. Nauczyciel pomaga uczniom w redagowaniu notatki. Następnie uczniowie odczytują swoje notatki na forum klasy, a nauczyciel poprawia błędy i z uczniami wybiera i ocenia najlepsze prace.

Podsumowanie lekcji i objaśnienie pracy domowej

Pracę domową stanowią ćwiczenia utrwalające bieżący materiał.

7.8. Strategie uczenia się

Indywidualne cechy uczniów mają niewątpliwie wpływ na sukces bądź niepowodzenie w nauce języka obcego. Z jednej więc strony nauczyciel powinien zwracać baczną uwagę na predyspozycje uczących się, różnicując swoje postępowanie dydaktyczne w zależności od możliwości i preferencji uczniów, z drugiej zaś oni sami powinni dążyć do opanowania najodpowiedniejszych (dla siebie) strategii uczenia się.

Na konieczność opanowania strategii uczenia się wskazuje także *Europejski system opisu kształcenia językowego*, akcentując potrzebę wprowadzenia do zestawu kompetencji ogólnych ucznia nowego elementu, jakim powinna być tzw. kompetencja uczenia się (*learning to learn*), a także zapisy zawarte w nowej *Podstawie programowej*.

Kompetencja ta jest niezwykle istotna w kontekście profilu edukacyjnego realizowanego na etapie edukacyjnym II.2, który ma na celu przygotowanie uczniów do sprawnego wykonywania pracy umysłowej oraz przyszłej pracy zawodowej. Aby cel ten został osiągnięty, należy wyposażyć ich w takie kompetencje, które pozwolą im w przyszłości bez trudu dopasowywać stan swojej wiedzy do aktualnych potrzeb, już bez pomocy nauczyciela. Niezbędna jest w tej sytuacji sama umiejętność zdobywania wiedzy, wyszukiwania i gromadzenia informacji oraz generowania sprawności odpowiadających określonym potrzebom niemożliwym do przewidzenia na etapie nauki szkolnej. Nie sposób bowiem od razu nauczyć się wszystkiego, co może kiedyś okazać się przydatne. Z tego punktu widzenia kompetencja w zakresie samodzielnego uczenia się może niejednokrotnie okazać się cenniejsza, niż konkretna wiedza zdobyta w toku nauczania na poziomie szkoły ponadpodstawowej. Dlatego też jest niezwykle ważne, by rozwijać u uczniów umiejętność samodzielnego uczenia się, definiowania i rozwijania własnego stylu nauki oraz systematycznego treningu indywidualnych strategii w tym względzie.

Podstawowe techniki samodzielnego uczenia się, z którymi warto zapoznać ucznia i aktywnie z nich korzystać, to:

- zapamiętywanie słownictwa na zasadzie skojarzeń;
- szukanie rymów i analogii dźwiękowych;
- łączenie słów w pary według jakiegoś sensownego i czytelnego kryterium;
- tworzenie asocjogramów;
- graficzne przedstawianie znaczeń;
- wizualizacja istotnych treści poprzez stosowanie innych wyróżników graficznych;
- zapisywanie nowych słów i fraz na małych kartkach i umieszczanie ich w widocznym miejscu, np. nad biurkiem lub łóżkiem;
- sporządzanie tabel porządkujących podstawowe paradygmaty fleksyjne;
- tworzenie słowniczka;
- mapowanie korzyści i celów;
- techniki kompensacyjne, takie jak inteligentne zgadywanie czy umiejętne wykorzystywanie mowy ciała.

Przykładowe zadanie wykorzystujące elementy strategii uczenia się

Przykład 1

a. Hör zu und sprich nach.

Posłuchaj i powtórz.

gekommen – geschwommen – gedacht – gesprochen – getroffen – gebracht
getrunken – gestunken – gekannt – gestiegen – geblieben – gebrannt
genommen – gewonnen – geschrien – gegessen – gemessen – geliehen
gestanden – verstanden – gezogen – gegeben – vergeben – gelogen

b. Versuch eine Geschichte zu erzählen, in der du möglichst viele dieser Wörter verwendest.

Spróbuj opowiedzieć historię, w której wykorzystasz możliwie jak najwięcej tych słów.

7.9. Praca z Europejskim portfolio językowym

Istotnym elementem stymulującym rozwój strategii samodzielnego uczenia się i autorefleksję ucznia nad tym procesem jest niewątpliwie *Europejskie portfolio językowe*. Jest ono bowiem – na wzór portfolio artystycznego – osobistym dokumentem uczącego się, dzięki któremu może on zaprezentować swoje umiejętności językowe i doświadczenia interkulturowe z różnych okresów nauki języków obcych. Ma ono z założenia przyczynić się do poznania siebie jako osoby uczącej się, zdobycia wiary we własne możliwości, stopniowego opanowania umiejętności oceny swoich postępów w poznawaniu języków i kultur, refleksji nad własnymi sposobami uczenia się, zdobycia samodzielności w nauce języków oraz zdolności świadomego doskonalenia kompetencji językowej, komunikacyjnej, interkulturowej i różnokulturowej.

W założeniu portfolio powinno służyć właścicielowi jako dokument zaświadczający nie tylko o jego kompetencjach językowych, lecz także o historii ich zdobywania oraz indywidualnym profilu językowym.

Należy uczulić uczniów na istotne znaczenie, jakie dokument ten może mieć w przyszłości, np. podczas ubiegania się o pracę lub przyjęcie na studia na zagranicznym uniwersytecie.

Każde *Europejskie portfolio językowe* składa się z trzech ściśle powiązanych ze sobą części:

- paszportu językowego;
- biografii językowej;
- dossier.

Paszport językowy prezentuje profil językowy oraz bilans doświadczeń interkulturowych jego posiadacza. Dzięki zunifikowanej formie dokument ten jest rozpoznawany na terenie całej Europy. Zawiera dane właściciela, jego portret językowy, tabelę samooceny oraz informacje dotyczące długości procesu uczenia się języka i jego przebiegu.

Biografia językowa to osobisty zapis wydarzeń związanych z nauką języków, a także osobista refleksja ucznia na temat własnych strategii uczenia się oraz potrzeb i celów nauki. Zawiera ona informacje na temat codziennych i okazjonalnych kontaktów z żywym językiem obcym, korespondencji i kontaktów w tym języku, wyjazdów i poczynionych w ich czasie obserwacji językowych i kulturoznawczych oraz opis własnego stylu uczenia się języków obcych i wykorzystywanych w tym celu środków.

Dossier to teczka zawierająca wybór prac i dokumentów właściciela portfolio. Tutaj uczeń gromadzi swoje najlepsze prace, dyplomy, zaświadczenia o udziale w konkursach, wymianie międzyszkolnej, projektach, kursach językowych, wycieczkach, podróżach, pracy wakacyjnej za granicą itp.

Istotne jest przy tym, że to sam uczeń decyduje o treści i zawartości swojego portfolio. Rola nauczyciela jest ograniczona jedynie do uświadamiania mu możliwości, jakie daje ten sposób opisu procesu uczenia się, i informacji o tym, w jaki sposób może je wykorzystać (w razie konieczności zmiany szkoły i wykazania własnych kompetencji językowych, podczas ubiegania się o przyjęcie na studia na zagranicznych uczelniach, w staraniu się o zatrudnienie, kiedy praco-

dawcę interesuje nie tylko stopień zaawansowania kompetencji językowych, lecz także indywidualny profil językowy kandydata itp.). Warto z tego względu tak sterować procesem nauczania, by stworzyć uczącym się jak najlepsze warunki do indywidualnej pracy nad kompletowaniem własnego dossier językowego poprzez:

- przygotowywanie i realizację projektów językowych i realioznawczych;
- umożliwianie uczniom autentycznych kontaktów z żywym językiem, np. poprzez udział w wymianie międzyszkolnej czy zapraszanie – w miarę możliwości – rodzimych użytkowników nauczanego języka na zajęcia;
- organizowanie i uczestniczenie w imprezach o charakterze międzynarodowym: wystawach, targach, spotkaniach z autorami;
- informowanie o aktualnych wydarzeniach w krajach niemieckojęzycznych i zachęcanie do samodzielnego ich śledzenia;
- pomoc i doradztwo w zakresie pozaszkolnych form edukacji, np. kursów językowych za granicą;
- zapewnianie dostępu do materiałów multimedialnych, filmów i prasy niemieckojęzycznej.

Przykładowy projekt do wykorzystania w portfolio językowym

Projektarbeit. Bereit zu zweit eine Präsentation über den Tagesablauf einer bekannten Person vor.

Praca projektowa. Przygotujcie w parach prezentację dotyczącą przebiegu dnia jakiejś znanej osoby.

8. Ocenianie osiągnięć uczniów

8.1. Uwagi ogólne

Ocenianie postępów w nauce jest nieodłącznym i bardzo istotnym elementem całego procesu edukacji szkolnej. Ważne jest, by odbywało się ono według jasnych i z góry ustalonych kryteriów. Powinny być one sformułowane w sposób czytelny dla wszystkich uczestników procesu edukacyjnego, a obiektywność ocen nie powinna budzić wątpliwości.

Niezbędnym czynnikiem kształtującym bezstronność i porównywalność ocen i kryteriów pomiędzy poszczególnymi przedmiotami jest dobrze opracowany wewnątrzszkolny system oceniania. Istotnym elementem oceniania jest jego systematyczność oraz nastawienie zarówno na ewaluację bieżących osiągnięć ucznia, jak i na kontrolę okresową obejmującą większy zakres materiału.

Ocenianie uczniów nie powinno mieć charakteru negatywnego, tzn. nie powinno się dążyć do wykazania im niewiedzy, lecz umożliwić zaprezentowanie tego, co już potrafią (*can do statement*). Testy i zadania sprawdzające wiedzę i opanowanie sprawności powinny być skonstruowane tak, by odzwierciedlać umiejętność komunikatywnego posługiwania się językiem w ramach ustalonej skali biegłości. Elementem nie do przecenienia jest wreszcie stymulacja uczniów do aktywnej samooceny i stwarzanie im realnych możliwości jej dokonywania.

Dodatkowym problemem wiążącym się z procedurą oceniania jest kwestia oceny rzeczywistych umiejętności osób ze stwierdzonymi problemami dyslektycznymi, które według najnowszych badań stanowią około 10–15% populacji.

8.2. Techniki oceniania osiągnięć uczniów w zakresie poszczególnych sprawności językowych

Standardowe techniki sprawdzania umiejętności słuchania ze zrozumieniem

- zadania zamknięte typu prawda – fałsz;
- test wielokrotnego wyboru;
- dopasowywanie wypowiedzi do ich autorów;
- porządkowanie kolejności zdarzeń na podstawie usłyszanego tekstu;
- dopasowywanie pytań do podanych odpowiedzi.

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

Przykładowe zadania sprawdzające opanowanie sprawności słuchania

Przykład 1

Höre zweimal das Gespräch der Großmutter mit ihrer Enkelin und sage, welche Informationen richtig und welche falsch sind.

Wysłuchaj dwukrotnie rozmowy babci oraz wnuczki i powiedz, które z podanych informacji są prawdziwe (richtig), a które fałszywe (falsch).

Dialog do słuchania:

- Oma, sag mal, sind deine Kinder noch klein?
- O nein, Carola, meine Kinder sind schon erwachsen.
- Echt?
- Ja, meine Tochter Susanne ...
- Susanne ist doch meine Tante!
- Ja, das ist deine Tante. Sie ist Taxifahrerin. Sie arbeitet immer sehr lange. Meine Tochter Anne ...
- Tante Anne?
- Ja, Carola, deine Tante Anne ist Polizistin.
- Hm, sie ist sehr mutig.
- Ja, und meine Tochter Sabine ist deine Mutter.
- Ja, meine Mama! Sie ist Lehrerin – Sportlehrerin.
- Genau. Und meine zwei Söhne sind Ärzte. Das sind deine Onkel.
- Aha, Onkel Uwe und Onkel Klaus.
- Uwe ist Tierarzt.
- Er hat Tiere sehr gern.
- Und Klaus ist Kinderarzt. Er arbeitet viel.
- Oma, du hast aber viele Kinder!

1. Carola ist die Tante von Susanne.
2. Susanne ist die Mutter von Carola.
3. Eine Tante von Carola ist Taxifahrerin.
4. Carola ist Polizistin.
5. Sabine ist Sportlehrerin.
6. Die Mutter von Sabine heißt Carola.
7. Susanne und Anne sind Tanten von Carola.
8. Die Oma hat Tiere gern.
9. Uwe und Tobias sind Onkel von Caroline.
10. Klaus ist der Onkel von Caroline und Kinderarzt.

Przykład 2

Hör drei Dialoge und ordne ihnen die entsprechenden Tageszeiten zu.

Wysłuchaj trzech dialogów i przyporządkuj każdemu z nich właściwą porę dnia.

Dialogi do słuchania:

Dialog 1:

- Mama, wann kommt Papa zurück nach Hause?
- Na, rate mal, Fritzchen. Papa arbeitet von 9.00 Uhr immer acht Stunden.
- Hm ... Ich weiß, er kommt gleich!
- Hallo, Fritzchen!
- Papa!

Dialog 2:

- Peter, kommst du endlich?! Papa wartet schon draußen.
- Hm ... Wie spät ist es?
- Schon zwölf. Wir fahren gleich los. Oma wartet bestimmt schon.

Dialog 3:

- Sabine, steh doch auf! Das Frühstück ist schon fertig.
- Okay, okay, ich komme gleich runter.

Dialog 1: _____ a. am Morgen

Dialog 2: _____ b. am Mittag

Dialog 3: _____ c. am Nachmittag

Standardowe techniki sprawdzania umiejętności mówienia

- wypowiedź na podstawie materiału graficznego;
- odgrywanie scenek ukierunkowanych na udzielanie i uzyskiwanie informacji;
- prezentowanie przygotowanego wcześniej materiału;
- rozmowa sterowana;
- relacjonowanie wydarzeń na podstawie usłyszanego lub przeczytanego wcześniej tekstu;
- dopasowywanie adekwatnych reakcji językowych do danej wypowiedzi.

Przykładowe zadania sprawdzające opanowanie sprawności mówienia

Przykład 1

Dein Freund/Deine Freundin aus Leipzig kam zu Besuch. Sprecht über eure Interessen und Freizeitbeschäftigungen. Klärt zusammen, wie ihr das Wochenende verbringen könnt.

Przyjechał/a do ciebie kolega/koleżanka z Lipska. Porozmawiajcie o swoich zainteresowaniach i o tym, co lubicie robić w wolnym czasie. Uzgodnijcie wspólnie, jak możecie ciekawie spędzić weekend.

Przykład 2

Ordne den Aussagen entsprechende Reaktionen zu.

Przyporządkuj wypowiedziom właściwe reakcje.

1. Was ist deine Lieblingssportdisziplin?	a) Es ist mir zu brutal.
2. Wie findest du Boxen?	b) Um 20.00 Uhr Eishockey Köln – Berlin.
3. Gehen wir vielleicht ins Schwimmbad?	c) Ich gehe dreimal die Woche schwimmen.
4. Was kommt heute im Sportkanal?	d) Ich finde Eiskunstlauf klasse.
5. Wie oft treibst du Sport?	e) O. K. Ich muss nur meinen Badeanzug finden.

Lösung: 1. ____ 2. ____ 3. ____ 4. ____ 5. ____

Standardowe techniki sprawdzające umiejętność czytania ze zrozumieniem

- zadania zamknięte typu prawda – fałsz,
- dopasowywanie odpowiedniego tytułu do przeczytanego tekstu (spośród trzech podanych),
- przyporządkowywanie śródtytułów do poszczególnych części tekstu,

- zaznaczanie informacji zawartych w tekście,
- ustalanie kolejności fragmentów tekstu,
- uzupełnianie tekstu z lukami,
- test wielokrotnego wyboru,
- uzupełnianie wywiadu pytaniami, które pasują do kontekstu podanych odpowiedzi,
- wskazywanie miejsca w tekście, z którego pochodzi dana informacja.

Przykładowe zadania sprawdzające opanowanie sprawności czytania

Przykład 1

Wie sieht Julius Tag aus? Wähle die richtige Reihenfolge der Beschreibung (a, b oder c).

Jaka jest prawidłowa kolejność opisu dnia Julii? Wybierz prawidłowe rozwiązanie (a, b lub c).

a. 1, 3, 2, 4 b. 3, 1, 4, 2 c. 3, 4, 2, 1

1. Ich schreibe Klassenarbeiten, mache Experimente und lerne viel.
2. Ich esse zu Abend, sehe fern, dusche und gehe ins Bett.
3. Ich stehe auf, wasche mich, frühstücke und gehe in die Schule.
4. Ich gehe ins Kino, mache Hausaufgaben und räume auf.

Przykład 2

Lies den folgenden Text und wähle für jeden Abschnitt die passende Überschrift (a–e). Eine Überschrift passt zu keinem Abschnitt.

Przeczytaj poniższy tekst, a następnie przyporządkuj każdemu fragmentowi jeden z nagłówków (a–e). Jeden nagłówek został podany dodatkowo i nie pasuje do żadnego fragmentu.

- a. Die Küche
- b. Das Wohnzimmer
- c. Das Esszimmer
- d. Mein eigenes Zimmer
- e. Das Badezimmer

1. _____

In diesem Raum verbringe ich sehr viel Zeit. Hier schlafe ich, mache meine Hausaufgaben, lese. Hier habe ich auch meinen Computer. Auch meine Gäste bleiben immer in diesem Raum.

2. _____

Der wichtigste Raum in der ganzen Wohnung. Hier herrscht mein Vater. Er kocht hier, backt, mischt, schneidet ... und bereitet tolle Speisen zu.

3. _____

Wir haben nur einen solchen Raum und sind fünf Leute zu Hause. Morgens gibt es also immer Probleme. Jeder muss doch aufs Klo, Zähne putzen, sich waschen oder duschen.

4. _____

Hier trifft sich die ganze Familie am Abend. Wir machen Feuer im Kamin, sprechen, lachen, sehen fern oder hören Musik.

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

Standardowe techniki sprawdzania sprawności pisania

- tworzenie tekstu na podstawie historyjki obrazkowej;
- tworzenie tekstu na podstawie słów kluczowych;
- pisemne relacjonowanie zdarzeń według przedstawionego planu;
- pisanie listu lub e-maila na podany temat;
- kończenie rozpoczętych tekstów.

Przykładowe zadania sprawdzające opanowanie sprawności pisania

Przykład 1

Was hat Patrick gestern gemacht? Schreibe nach dem vorgegebenen Plan.

Co Patrick robił wczoraj? Napisz według podanego planu.

7.00 Uhr	aufstehen
8.00–14.00 Uhr	Schule
14.30 Uhr	Mittagessen
15.30 Uhr	Schwimmen mit Freunden
17.00 Uhr	Hausaufgaben
19.00 Uhr	Abendessen
20.00 Uhr	Fernsehen
22.00 Uhr	ins Bett bis Mitternacht ein Buch lesen

Przykład 2

Du bist morgen mit einer Freundin verabredet, aber du kannst nicht kommen. Schreibe darüber eine E-Mail an sie und:

- sage, warum du nicht kommst,
- schlage einen anderen Termin vor.

8.3. Ocenianie uczniów z problemami dyslektycznymi

Ocenianie uczniów ze zdiagnozowanymi problemami dyslektycznymi wymaga odrębnego podejścia i zastosowania specyficznych kryteriów. Ogólne zasady są następujące:

- indywidualne traktowanie ucznia dyslektycznego i stawianie mu wymagań stosownie do jego możliwości;
- w razie potrzeby ocenianie ucznia na podstawie jego wypowiedzi ustnych;
- w uzasadnionych przypadkach ocenianie prac pisemnych z pominięciem błędów ortograficznych;
- umożliwienie uczniowi kilkukrotnego wysłuchania nagrania lub przeczytania tekstu;
- umożliwienie uczniom – po rozpatrzeniu indywidualnego przypadku – korzystania z komputera przy wykonywaniu zadań pisemnych.

8.4. Samoocena ucznia

Stymulowanie uczniów do ciągłej refleksji nad przebiegiem i skutecznością procesu uczenia się stanowi integralny element nowoczesnej dydaktyki języków obcych. Umiejętność konstruktywnej samooceny rozwija u uczniów poczucie własnej podmiotowości, a suwerenne dostrzeganie własnych niedociągnięć i braków motywuje dodatkowo do bardziej wyężonej pracy. Pozwala to na osiągnięcie lepszych wyników końcowych niż przy stosowaniu jedynie zewnętrznych procedur oceniania ze strony nauczyciela.

Dlatego należy zadbać o dostarczenie uczącym się odpowiednich materiałów umożliwiających im sprawną samoocenę, przede wszystkim testów opatrzonych kluczem i opisem skali oceniania. Pozwolą one lepiej usystematyzować i pogłębić zdobytą wiedzę, a tym samym efektywniej przygotować się do testów sprawdzanych przez nauczyciela. Warto też posłużyć się ankietami ewaluacyjnymi po zakończeniu każdej większej partii materiału, skonstruowanymi według kryterium „już umiem” (*can do statement*).

Przykładowa ankieta ewaluacyjna ucznia

Umiem:	dobrze	średnio	słabo
powitać kogoś			
pożegnać się			
zapytać o samopoczucie			
odpowiedzieć, gdy ktoś mnie pyta o samopoczucie			
przedstawić się, podając imię i nazwisko; zapytać kogoś o imię i nazwisko			
podać swój wiek			
zapytać kogoś o wiek			
powiedzieć, skąd pochodzę			
zapytać o pochodzenie			
podać adres i numer telefonu			
zapytać o adres i numer telefonu			
powiedzieć, że czegoś nie rozumiem			
poprosić o powtórzenie			

Przykładowy test samooceny ucznia

I. Verbinde die Satzteile miteinander.

Połącz ze sobą części zdań tak, aby otrzymane zdania były prawidłowe. ____ / 6 Punkte

1. Zum Frühstück esse ich oft ...	a. Cola und Wasser.
2. Mein Lieblingsgericht sind ...	b. ich habe keinen Hunger.
3. Ich möchte zwei Kugeln ...	c. Brötchen mit Marmelade.
4. Am liebsten trinke ich ...	d. 10.00 Uhr.
5. Samstags frühstücken wir erst um ...	e. Nudeln und Pizza.
6. Ich esse jetzt nichts, denn ...	f. Vanilleeis.

AUTOR: dr hab. Paweł Piszczatowski

II. Ergänze die Tabelle.
Uzupełnij tabelę. ____ / 12 Punkte

 die Erdbeere – die Milch – der Löffel – die Pflaume – der Schnittlauch – der Teller – das Messer –
 der Saft – der Becher – die Zwiebel – der Apfel – die Gabel

Obst	Gemüse	Getränke	Geschirr	Besteck

III. Markiere die richtige Verbform.
Zaznacz właściwą formę czasownika. ____ / 6 Punkte

1. Kinder ____ den Tisch, bitte!	a. deck	b. deckt	c. decken
2. Matthias, ____ jetzt deine Hausaufgaben!	a. mach	b. macht	c. machen
3. Mama, ____ noch eine Minute, bitte!	a. warte	b. wartet	c. warten
4. Herr Meier, ____ Sie bitte den Apfelkuchen!	a. nimm	b. nehmt	c. nehmen
5. Viola und Robert! ____ mir eine E-Mail, bitte!	a. Schreibe	b. Schreibt	c. Schreiben
6. Anne, ____ doch noch etwas!	a. iss	b. esst	c. essen

IV. Trage das passende Verb ein.
Wpisz właściwą formę czasownika. ____ / 6 Punkte

trinkt – möchte – frühstücken – ist – schlafen – wünschen – nimmst

- Was _____ Sie?
- Am Wochenende _____ wir lange und _____ ziemlich spät.
- Mein Bruder _____ keine Milch.
- Was _____ du zum Trinken?
- Ich _____ gern eine Pizza „Vulcano“.
- Wiener Schnitzel _____ mein Lieblingsgericht.

V. Wer sagt das? Ordne zu.
Kto to mówi? Przyporządkuj. ____ / 10 Punkte

	der Gast	der Kellner
1. Das macht 32,40 Euro.		
2. Wir möchten bitte bestellen.		
3. Ich nehme eine Zwiebelsuppe.		
4. Und was nehmen Sie?		
5. Heute haben wir leckere Torten!		
6. Möchten Sie etwas trinken?		
7. Ich hätte gern ein Stück Käsekuchen.		
8. Guten Abend! Sie wünschen?		
9. Zum Trinken nehme ich Mineralwasser.		
10. Was empfehlen Sie heute?		

Mogłeś/aś otrzymać łącznie 40 punktów. Sprawdź swój wynik:

36–40 pkt bardzo dobry 21–24 pkt dopuszczający

31–35 pkt dobry 0–20 pkt niedostateczny

25–30 pkt dostateczny

8.5. Wewnątrzszkolny system oceniania

Ważnym elementem sprzyjającym obiektywizacji stosowanego przez nauczyciela systemu oceniania osiągnięć ucznia powinien być wewnątrzszkolny system oceniania ustalany przez całą radę pedagogiczną danej szkoły w porozumieniu z rodzicami i uczniami oraz przy zachowaniu zasady pełnej jawności przyjętych kryteriów. Warto pamiętać przy tym o konieczności indywidualnego różnicowania ocen w zależności od uzdolnień i ogólnej postawy ucznia.

Bibliografia

- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie*, Warszawa, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, 2003.
- Europejskie portfolio językowe dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i studentów*, Warszawa, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli, 2006.
- Głowacka B., *Europejskie portfolio językowe – dlaczego warto*, „Języki Obce w Szkole” 2003, nr 6, s. 111–114.
- Iluk J., *Erzieherische Ziele aus der Sicht neuerer internationaler Fremdspracheneurricula*, „Deutsch als Fremdsprache” 2000, nr 1, s. 41–47.
- Komorowska H., *Metodyka nauczania języków obcych*, Warszawa, Fraszka Edukacyjna, 2002.
- Komorowska H., *Europejski system opisu kształcenia językowego w pracy nauczyciela*, „Języki Obce w Szkole” 2003, nr 6, s. 74–80.
- Komorowska H., *Sprawdzanie umiejętności w nauce języka obcego: kontrola – ocena – testowanie*, Warszawa, Fraszka Edukacyjna, 2002.
- Marton W., *Dydaktyka języka obcego w szkole średniej. Podejście kognitywne*, Warszawa, PWN, 1978.
- Mehrsprachigkeitskonzept – Tertiärsprachen – Deutsch nach Englisch*, red. Neuner G., Hufeisen B., Strasbourg, Council of Europe Publishing, 2003.
- Myczko K., *Curriculare Konzeptionen für den Deutschunterricht an den polnischen Schulen*, w: *Deutsch und Auslandsgermanistik in Mitteleuropa. Geschichte – Stand – Ausblicke*, Warszawa, Graf-Punkt, 1998, s. 421–431.
- Myczko K., *Wybrane aspekty oceny i samooceny w nauczaniu języków obcych*: „Neofilolog” 1999, nr 18, s. 34–40.
- Nauczanie języków obcych w zreformowanej szkole*, praca zbiorowa pod red. Hanny Komorowskiej, Warszawa, Instytut Badań Edukacyjnych, 2000.
- Pfeiffer W., *Nauka języków obcych. Od praktyki do praktyki*, Poznań, Council of Europe Publishing, 2001.
- Poluszyński B., *Nauczanie języków obcych w europejskich systemach edukacyjnych na przełomie II i III tysiąclecia*, „Języki Obce w Szkole” 2003, nr 6, s. 85–95.
- Podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej* opublikowana w rozporządzeniu Ministra Edukacji z dnia 28 czerwca 2024 r., Dz.U. 2024 poz. 996.
- Stasiak H., *Portfolio – paszport językowy – jeden z elementów autonomii w procesie uczenia się języków obcych*, „Języki Obce w Szkole” 2001, nr 5, s. 3–7.
- Stasiak H., *Wybrane psychodydaktyczne uwarunkowania uczenia się i nauczania języków obcych*, Gdańsk, Wydawnictwo UG, 1992.